

ELS MORISCOS DE REALENGO DE LAS TIERRAS DE L'EBRE.

L'administració de Galceran Albanell, batlle i alcaid de la batllia de Tortosa

(del 30 de març de 1611 al 2 de març de 1612)

Eva Serra i Puig

Universitat de Barcelona. Departament d'Història Moderna
C/ Montalegre, 6. 08001 Barcelona
evaserra@ub.edu

Rebut: juny de 2010

Acceptat: setembre de 2010

Resum

L'article presenta la gestió en nom del rei de Galceran Albanell, batlle i alcaid de Tortosa, amb els béns dels moriscos expulsats de la batllia, distribuïts per Aldover, Benifalset, Tivenys i la Vilanova de Tortosa. S'hi exposa la ràpida actuació d'Albanell i dels seus agents per mantenir en bon estat i fer rendibles els béns abandonats. L'anàlisi dels ingressos i de les despeses ens descobreix l'estructura de l'economia morisca, basada en l'agricultura, l'existència de relacions entre cristians nous i vells, així com les diferències socials i econòmiques que hi havia entre els moriscos. Però, llegint entre línies, s'hi observa també la incertesa que provocà l'existència de moriscos catalans que hi van romandre, d'altres que van retornar i, possiblement, de bandolers moriscos.

Paraules clau: moriscos, Catalunya, Albanell, Tortosa.

Resumen. *Los moriscos de realengo de las Tierras del Ebro. La administración de Galceran Albanell, alcalde y alcaide de la bailía de Tortosa (de 30 de marzo de 1611 a 2 de marzo de 1612)*

El artículo presenta como Galceran Albanell, alcalde y alcaide de Tortosa, administró en nombre del rey los bienes de los moriscos expulsados de la bailía, distribuidos por Aldover, Benifalset, Tivenys y Vilanova de Tortosa. Se expone la rápida actuación de Albanell y de sus agentes para mantener en buen estado y hacer rentables los bienes abandonados. El análisis de los ingresos y de los gastos nos descubre la estructura de la economía morisca, basada en la agricultura, la existencia de relaciones entre cristianos nuevos y viejos, así como las diferencias sociales y económicas entre los moriscos. Sin embargo, leyendo entre líneas, se observa también la incertidumbre que provocó la existencia de moriscos catalanes que se quedaron, de otros que volvieron y, posiblemente, de bandoleros moriscos.

Palabras clave: moriscos, Cataluña, Albanell, Tortosa.

Abstract. *The Moriscos of the Crown in Terres de l'Ebre. The administration of Galceran Albanell, mayor and warden of Tortosa (from 30th March 1611 to 2nd March 1612)*

The article shows how Galceran Albanell, royal officer in Tortosa, managed the properties of the *Moriscos* expelled from the *batllia*, which includes Aldover, Benifalset, Tivenys and Vilanova de Tortosa. It describes the rapid action of Albanell and their agents to maintain abandoned property in good condition and make it profitable. The analysis of revenue and expenditure reveals

the *Morisco* economy, based on agriculture, the existence of relations between new and old Christians, as well as social and economic differences among the *Moriscos*. Notwithstanding, reading between the lines, there is also the uncertainty because of the existence of Catalan *Moriscos* who stayed, other who come back and, possibly, *Morisco* bandits.

Key words: Moriscos, Catalonia, Albanell, Tortosa.

Sumari

Els moriscos catalans	Economia integrada i desigualtat social
El quadern de Galceran Albanell	Despeses i gestors de l'administració
Rendibilitzar els béns vagants i les collites abandonades	Bibliografia
	Apèndix

Els moriscos catalans

El 29 de maig de 1610 es feia públic a Barcelona el ban d'expulsió dels moriscos catalans amb crida del virrei duc de Monteleón¹. Ja és prou conegut que a Catalunya no hi hagué una expulsió completa². El mateix bàndol d'expulsió exclouïa els cristians nous casats amb cristians vells i els seus descendents. Els moriscos catalans es repartien en dues zones de desigual importància, els del Segre i els de la Ribera de l'Ebre, aquesta darrera la zona més important³. Segons Lapeyre, de la primera zona haurien estat expulsades 343 famílies (1.647 persones) i de la segona zona, 408 famílies (1.919 persones). Mentre pel que fa a la zona del Segre les excepcions haurien estat 5 famílies (9 persones), pel que fa a la zona de l'Ebre haurien estat exceptuats 397 focs⁴.

Hi havia la idea generalitzada, sobretot pel que fa al territori català del bisbat de Tortosa, de tenir una població morisca especialment integrada. A la coneguda visió de Pere Gil sobre la condició de «bons cristians»⁵ dels moriscos catalans, hi podríem afegir les paraules de Jeroni Pujades segons el qual Lluís de Còrdova i Aragó, procurador del seu germà el duc de Cardona, comprovà a les baronies de Móra i altres terres de l'Ebre que tots els moriscos «vivian cathòlicament»⁶. Encara cal recordar

1. Hom pot trobar la «Còpia de la crida dels moriscos» als *Dietaris de la Generalitat de Catalunya* (1996, p. 953-955).
2. REGLÀ (1964), p. 15-16, 18, 64-68. «En Cataluña no hay moriscos que importen ni puedan dar cuidado a V. M.», deia un informe del Consell d'Aragó de 1575 a Felip II segons reproduceix REGLÀ, 1964, p. 65.
3. LAPEYRE (1959), p. 98-99 i 113. Els del Segre situats a les poblacions d'Aitona, Serós, Alcanó i la mateixa Lleida, i els de la Ribera de l'Ebre situats a les poblacions d'Aldover, Ascó, Benifallet, Benissanet, Flix, Garcia, Miravet, Móra d'Ebre, Ribarroja, Tivenys, Tivissa, Vilanova de Tortosa i Vinebre.
4. LAPEYRE (1959), p. 113. Amb algunes variacions també p. 98-99. Pel que fa a les xifres de l'expulsió, Pau Ferrer en féu una revisió, que presenta algunes xifres distintes però molt aproximades, en la seva tesi de llicenciatura (FERRER, 1974).
5. IGLÉSIES (1949), p. 278.
6. PUJADES (1975), p. 166.

que formava part de l'imaginari col·lectiu una conversió quasi miraculosa deguda a sant Vicent Ferrer. El mateix Pere Gil ens parla d'uns «pochs de moriscos convertits per la doctrina de Sant Vicens Ferrer»⁷. La versió devia ser molt estesa. Pau Ferrer ens indica que el 1587, Gaspar Punter i Barreda, bisbe de Tortosa, en redactar una memòria sobre les campanyes d'evangelització del regne de València, dividia els moriscos de la part catalana del seu bisbat, a cavall del País Valencià i Catalunya, en dos grups, els descendents dels convertits per sant Vicent Ferrer sense senyal de moros (Tivenys, Móra, Tivissa i Garcia) i els altres, més propers als moriscos valencians⁸. El marc determinant de la decisió d'expulsió o d'indult d'expulsió, malgrat les enquestes informatives que es feren, partia, segons Pau Ferrer, d'un clixé previ i de la idea que hi havia comunitats considerades irreductibles. Això explicaria que els cristians nous de Garcia tractessin de moros els d'Ascó i Benissanet⁹. Tanmateix, no és clara la dissimilitud que permeti explicar la diferència de tracte entre moriscos catalans i moriscos valencians. En primer lloc perquè la frontera entre regnes no es corresponia amb cap frontera eclesiàstica; en segon lloc perquè també trobem diferències de tractes entre els mateixos moriscos catalans de la Ribera de l'Ebre i entre veïns de la mateixa comunitat, i fins i tot entre membres d'una mateixa família. És cert que l'acumulació o la dispersió pot explicar millor les diferències en el tracte que no els hàbits culturals i religiosos.

Les visites pastorals de la diòcesi de Tortosa entre 1556 i 1598, estudiades per Santiago Valldepérez i Castaño, són una bona talaia d'observació¹⁰. Segons Valldepérez la revolta de la Vall d'Uixó, coincidint amb la de les Alpujarras (1568) i amb l'inici del procés inquisitorial de Pere Aman, alfaquí i botiguer de draps d'Onda (1567)¹¹, que animava a resistir-se a la conversió, marca una fita en la política de tolerància; amb tot, al sud de la Sènia no sembla arribar-hi cap messianisme morisc i la política del bisbe Punter a la zona fou la via de l'assimilació. En la visita pastoral de 1596, sota pena d'excomunió i desterrament, no es pot dir a ningú «moro ni moriscot»; es permetia coure pa en diumenge i portar la comptabilitat en àrab i es posaven limitacions a la rapidesa en l'execució de béns contra els nous convertits. De fet, l'obstacle principal de l'assimilació era la proporció. Segons la visita pastoral de 1599, Ascó tenia 230 cases de les quals 31 eren de cristians vells i 199 de cristians nous, la qual cosa, segons Valldepérez, fou el fet determinant en l'aplicació de l'expulsió a Ascó; aquesta situació minoritària dels cristians vells sembla que no era compartida per d'altres llocs catalans¹². Això explicaria les diferències entre el sud i el nord de la Sènia¹³, però també entre les comunitats catalanes. També explicaria que al costat de la visió d'integració hi hagués la visió

7. IGLÉSIES (1949), p. 277-278

8. FERRER (1990), p. 190. Sobre els moriscos valencians del bisbat de Tortosa i el seu teixit parroquial vegeu BENÍTEZ SÁNCHEZ-BLANCO (1994).

9. Segons l'enquesta de Pedro Manrique, bisbe de Tortosa, de juliol de 1610; FERRER (1994), p. 46.

10. VALLDEPÉREZ I CASTAÑO (1997), p. 35-42.

11. VALLDEPÉREZ I CASTAÑO (1998), p. 317. ARROYAS SERRANO, Gil Vicent (1995).

12. VALLDEPÉREZ I CASTAÑO (1997), p. 78, 85, 91, 100.

13. REGLÀ (1964), p. 67 escriu: «Probablemente cabe atribuir a su menor número en relación con los de Valencia y Aragón, que la expulsión de los moriscos catalanes no fuera total en el verano de 1610».

contrària, també entre els coetanis catalans, com revelen les memòries de la comunitat de preveres de Reus, que s'exclamen perquè, malgrat els esforços esmerçats per reis, prelats i Inquisició «per remediare los danys que causaven los moriscos o christians nous de los regnes y reducir-los a que visquessen com a bons christians, no ha abastat res ni aprofitat sino que ab sa mala secta y traditió feien molt mal, encara que batejats»¹⁴.

En el cas català de la Ribera de l'Ebre, les enquestes estudiades per Pau Ferrer demostren o bé unes intencionalitats prèvies que segurament esbiaixen els resultats de l'assimilació o bé verifiquen contradiccions flagrants. L'enquesta del bisbe de Tortosa, Pedro Manrique, de juliol de 1610, posa l'accent en l'assimilació; en canvi, l'enquesta del doctor Pere Joan Hortolà, assessor i advocat fiscal de la Capitania General de Catalunya, d'octubre-novembre de 1612, posa en evidència la manca de diferències entre els moriscos expulsats i els moriscos indultats d'expulsió. També revela l'existència de l'obtenció d'indult mitjançant el diner, el major lligam de les dones amb els hàbits moriscos, la voluntat de retorn de molts dels expulsats, voluntat de retorn que també verifica l'informe de Sedeño de 1611, i la presència de moriscos rebels adscrits a la colla del bandoler Llorenç Clua¹⁵. L'argument del grau d'assimilació no devia ser el més decisiu, sinó el del volum acumulatiu, que explicaria per què l'informe de juliol de 1615 d'Alfonso Márquez de Prado, bisbe de Tortosa, insistia preocupat no sols en el fet del retorn de molts moriscos i en una possible nova expulsió, sinó també en la necessitat de la dispersió i d'evitar que els moriscos «hagan pueblo»¹⁶.

El quadern de Galceran Albanell

Fa anys, entre la paperassa extravagant de la documentació de la Diputació del General, vaig localitzar, dins una documentació relativa a la família Albanell, un quadern de l'humanista i mestre del futur Felip IV, Galceran Albanell¹⁷, relatiu a l'administració seva dels béns dels moriscos expulsats de les terres de reialenc de la batllia de Tortosa; en concret, l'administració ateny només a Aldover, Benifalset, Tivenys i la Vilanova de Tortosa¹⁸.

14. SALES (1989), p. 274.

15. *Información de testigos recibida por el doctor Pedro Joan Hortolà en ejecución de la comisión que le ha sido hecha por el exm^o S^r marqués de Alcañón etc virrey y capitán general por su magd en el Principado de Catalunya y sus condados. Sobre los moriscos que quedaron en la expulsión que dellos se hizo en la ciudad de Tortosa y su Ribera de Hebro y los que fueron expellidos y han buuelto*. A. BAUER LANDAUER (1923).

16. FERRER (1994), p. 52.

17. MOLAS (1990). ELIAS DE MOLINS (1902). Es poden trobar moltes referències relatives a la tasca de Galceran Albanell com a instructor del futur Felip IV a *Arxiu de Textos Catalans Antics*, núms. 23/24 (2004-2005) p. 786, 25 (2006) p. 950, 952 i 27 (2008) p. 814, 815.

18. Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), Generalitat, V-17: Comptes de l'administració dels béns dels moriscos expulsats de Tortosa de Galceran Albanell, batlle de Tortosa i administrador d'aquests mateixos. El lliador conté els documents que acrediten Galceran Albanell com a administrador, l'inventari i cobrament de les rendes dels béns i les despeses de l'administració. El cobrament de les rendes dels béns va encapçalat amb el títol: «Rebudes fetes per Galceran Albanell, admi-

Es tracta d'un llevador que recull per ordre del rei la gestió d'Albanell com a batlle i alcaid de la batllia de Tortosa. La gestió comprèn un any, del 30 de març de 1611 al 2 de març de 1612. Abans del 30 de març de 1611 la gestió havia estat en mans de Tomàs Mercader de Llenyader, lloctinent d'Albanell en el càrrec de la batllia tortosina, per absència de Galceran Albanell, que era fora de Catalunya, segurament a Madrid.

El quadern comença amb la còpia d'una carta reial vehiculada per Pere Manrique, bisbe de Tortosa, arquebisbe electe de Saragossa i lloctinent de Catalunya, dirigida a Galceran Albanell com a batlle i alcaid de Tortosa. La carta fa memòria de dues cartes reials del 14 i 24 de juliol de 1610 en les quals s'ordenava que tota la hisenda procedent dels moriscos «que són expellits o que s'expelliran del districte de Tortosa tocant a la jurisdicció real fos entregada y encomanada al balle de dita ciutat o a son lloctinent». L'ordre imposava prendre'n possessió, fer-ne inventari i tenir-ne

bona guarda, compte y rahó, sens poder vendre, stablir, ni altrament alienar cosa alguna, en poca ni en molta quantitat, dels bens immobles, censos, censals, ni altres rendes e rèdits y drets fins que hi hage exprés ordre de sa magestat, sinó tan solament los béns mobles y semovents, fruits, grans y altres coses, los quals no.s poden conservar, y que tot lo diner que.n prosehirà se remetès y entregàs al receptor de la batlia general de dit Principat, (...) y que per so haguessen de prestar caució ab idonees fermanses.

L'ordre de juliol de 1610 havia estat tramesa pel virrei duc de Monteleón, i l'administració dels béns dels moriscos de la jurisdicció reial de la batllia de Tortosa havia quedat assignada a Tomàs Mercader de Llenyader, lloctinent de Galceran Albanell, «per estar vos absent de aquest Principat». Ara, el març de 1611, la carta reial¹⁹ ordenava el traspàs de l'administració d'aquests béns de Llenyader a Albanell amb les mateixes condicions, ni vendre, ni establir, ni alienar els béns immobles, censos ni censals, ni rendes, ni rèdits sense nova ordre reial,

pugau, emperò, vendre y vengau ab la millor comoditat possible, en benefici del real patrimoni, los béns mobles y semovents, fruits, grans y demás coses que no es poden conservar y que tot lo que.n procehirà hajau de remetre o entregar al recep-

nistrador dels béns vagants dels moriscos expellits de Tortosa, nomenat per sa magestat com consta en sa real carta dada en el Pardo al primer de desembre 1611 y ab la comissió a ell donada en virtut de dita carta per lo excm bisbe de Tortosa, lloctinet i capità general de Cathalunya despedida per cancelleria». REGLÀ (1964), p. 67, també cita Galceran Albanell com obligat a alimentar els moriscos expel·lits i tornats i necessitats de socors amb les quantitats procedents de les hisendes confiscades als moriscos amb 18 diners diaris a cadascun. Tivenys, Benifallet i Aldover, tots tres llocs depenien de la ciutat de Tortosa (Sales [1989], p. 283).

19. Elias de Molins en publica una altra més breu en el mateix sentit signada pel rei des d'El Pardo amb data d'1-XII-1610, reclamant que Tomàs Mercader de Llenyader entregui lliurement tots els béns i hisenda dels moriscos del partit de Tortosa com li ha suplicat Galceran Albanell, batlle i alcaid de Tortosa, perquè els tenia sota la seva custòdia abans d'anar a la cort i en absència seva se'n va encarregar provisionalment el seu lloctinent Tomàs Mercader de Llenyader; ELIAS DE MOLINS (1902), p. 22. Aquesta carta demostra que Galceran Albanell ja era gestor del patrimoni reial de la zona abans de l'expulsió.

tor de la batllia general de dit Principat de Catalunya o dir y escriurer o fer dir y escriurer en la taula dels cambis o depòsits comuns de la dita ciutat de Tortosa al dit receptor de la batllia general a efecte que'n porte llibre y compte a part y que no se'n pugua distribuir cosa alguna sens orde expresa de sa magestat.

Galceran Albanell també havia de prestar idònia caució en l'ofici de mestre racional de la batllia de Tortosa i complir degudament sota pena de 500 florins d'or d'Aragó a la hisenda reial²⁰.

El llevador és d'investigació complexa. No pas per la manca de claredat del document, sinó per la complexitat de la mateixa expulsió morisca de Catalunya. Aquesta, tant per raó dels que es quedaren com sobretot per raó dels que tornaren²¹. Davant d'aquesta administració, la pregunta que cal fer-se és si la radiografia demogràfica i social que es desprèn del volum l'hem d'acceptar al complet o no. De fet, cal assumir aquesta administració com una referència conjuntural, però que permet fer algunes observacions.

El quadern permet observar una relació de moriscos, que, si més no, estigueren a la corda fluixa un parell d'anys o més, i conèixer, potser no pas la totalitat de les seves propietats, però sí una aproximació als seus béns i a les seves rendes. En cap cas se'ns informa dels seus deutes. Finalment tenim la possibilitat de contrastar aquesta relació amb la *Información de testigos recibida por el doctor Pedro Joan Hortolà* d'octubre i novembre de 1612²² i amb la informació dels treballs de Carmel Biarnés, Pau Ferrer i Santiago Valldepérez sobre els moriscos catalans²³.

La suma general de les rendes totals dels moriscos de la gestió d'Albanell van donar a la corona en aquest any uns ingressos de 2.033,9 lliures, però les despeses de la gestió puguen 1.497,68 lliures. La part del lleó de la despesa se l'endua Galceran Albanell, el qual cobrava 1.100 lliures de mercè reial «per l'ocupació que ha tinguda en la present administració de les quals consta ab sa real cèdula dada en Madrid, 18 de juliol del present 1612»²⁴. La corona, si es quedà alguna cosa, fou poc més de 500 lliures, per ser més exactes 534,41 lliures.

20. ACA, Generalitat, V-17.

21. Pau Ferrer ens recorda que la Corona heretà la propietat dels moriscos de reialenc per, segons interpretació justificativa de la Reial Audiència, delictes de lesa majestat, «al revocarse la orden de expulsión para una parte de los moriscos catalanes —diu Pau Ferrer— debieron devolvérseles los bienes que ya se habían secuestrado...»; FERRER (1994), p. 49.

22. BAUER LANDAUER (1923).

23. BIARNÉS (1972). FERRER (1990), p. 188-198 y 1994, p. 42-53. VALLDEPÉREZ I CASTAÑO (1997).

24. Antoni Elias de Molins publica diversos documents relatius a concessions monetàries fetes a Galceran Albanell pel rei, entre elles aquesta concessió com a administrador de la hisenda dels moriscos de reialenc del districte de Tortosa amb data de 18-VII-1612 d'un suplement de mil ducats d'onze reals. La concessió consta, doncs, també en el quadern de l'administració: «Por quanto Galceran Albanell, maestro del serenissimo príncipe, nuestro muy caro y muy amado hijo, tuvo a su cargo como a bayle que és de la ciudad de Tortosa, la superintendencia de la hazienda de los moriscos en dicha ciudad y su distrito cerca de un año, de que nos ha dado quenta, y por algunas justas causas nuestro real ánimo movientes avemos tenido por bien de hazerle merced, como por tenor de las presentes se la hazemos, de mil ducados de onze reales por una vez tan solamente en lo prozedido de los bienes de dichos moriscos»; ELIAS DE MOLINS (1902), p. 24.

La mostra és molt petita. El quadre que es publica en apèndix verifica una relació d'uns 74 moriscos nominats. No comptabilitzo les partides desertes sense possessor nominal individualitzat. La divisió de l'ingrés global pel nombre de moriscos ens ofereix una renda anual mitjana baixíssima de 27,47 lliures per morisc. La mostra no serveix, doncs, per situar les seves condicions socials, però sí que serveix per veure que hi ha diferències entre ells i per observar que vivien immersos en una economia agrària on les garrofes, l'oli i la morera tenien un paper important.

Pau Ferrer ha publicat la xifra resultant de la venda a l'encant públic dels béns dels expulsats de Tortosa, Benifallet, Tivenys i Aldover pertanyents a la corona. No ens diu la data, però cal tenir en compte que Felip III va ordenar restituir els béns als moriscos que en quedaren exempts. Segons aquesta relació feta entre 1610 i 1613 pel pagador Antonio Bravo, la corona hauria estimat el valor d'aquests béns en 263.255 rals (26.325,50 lliures) i n'hauria obtingut per adjudicació 313.830 rals (31.383 lliures).

Pau Ferrer ha estudiat, com ja he dit, les quatre enquestes fetes entre 1610 i 1615 per aclarir el grau d'integració cristiana de moriscos de la Ribera d'Ebre, el nombre dels que es quedaren i el nombre dels retornats. Es tracta de l'enquesta ordenada per D. Pedro Manrique, bisbe de Tortosa (juliol de 1610); una relació de Cristóbal Sedeño, cavaller de l'orde de Montesa, segurament de 1611²⁵; l'enquesta de Pere Joan Hortolà, assessor i advocat fiscal de la Capitania General de Catalunya (octubre i novembre de 1612), i una informació del bisbe de Tortosa, Alonso Márquez (juliol de 1615). Pel que fa a les localitats sota la gestió d'Albanell, aquestes enquestes només ens informen que el 1610 a Benifallet han restat 26 famílies i a Tivenys, 33; la relació de Sedeño indica que han restat exemptes d'expulsió 17 cases a Benifallet, 3 a Tivenys i 32 a Tortosa. És de suposar que es tracta de Vilanova de Tortosa. L'enquesta o millor dit l'informe d'Hortolà no ens diu res dels que s'han quedat, però comptabilitza 31 moriscos amagats i 69 de retornats. Finalment la relació de juliol de 1615, entre cases amb patent i cases per protecció del bisbe, comptabilitza que es quedaren 1 casa a Aldover, 21 a Benifallet, 9 a Tivenys i 45 a Tortosa, i només remarca el retorn d'una casa o família a Benifallet.

Es pot observar tant la precisió com la divergència. Però en l'enquesta d'Hortolà, que és l'única a la qual he tingut accés directament²⁶, és prou repetida la percepció del retorn.

Dit això, faig una lectura del quadre que m'ha permès elaborar el volum de la gestió d'Albanell. M'ha permès fer una relació dels béns i rendes dels expel·lits, tot i que

25. Reglà indica que Felip III el 3 de maig de 1611 comunicava al virrei de Catalunya l'arribada de Sedeño amb un algtzír i un escrivà per tal d'«*acabar de speler los moriscos que en el huvieran quedado*». De fet, es tractava de controlar els que «eren estat expelits y après són tornats». (REGLÀ [1964], p. 67). Sobre la tasca anterior de Sedeño en relació amb l'expulsió morisca vegeu: UDINA i BELENGUER (1980).

26. Pau Ferrer dóna gran valor a aquesta enquesta de Cristóbal Sedeño perquè considera aquest document «la relació definitiva de todos los moriscos que por una vía u otra —la vía de patents reials o del bisbe Manrique ja convertit en virrei de Catalunya— obtuvieron permiso legal para permanecer en el Principado. En consecuencia el número de moriscos catalanes debería resultar de la

la no-individualització de les collites no ens permet una relació perfecta²⁷, i m'ha possibilitat relacionar el llistat de moriscos amb algunes notícies extretes dels estudis de Pau Ferrer i amb alguns aspectes del malestar derivat de l'expulsió, com els que registren, entre línies, les despeses del mateix volum de Galceran Albanell.

Rendibilitzar els béns vagants i les collites abandonades

La primera observació que cal fer és que el patrimoni reial s'esmerà amb rapidesa a no perdre cap possibilitat d'ingrés, i el primer problema que se li plantejà fou rendibilitzar els béns mobles abandonats; tres semblen ser fonamentals: les cases morisques, la collita i els censals i deutoris dels quals els moriscos expel·lits n'eren creditors. Ja he dit que en la gestió no hi figuren els deutes. Tampoc Pau Ferrer no ha pogut esbrinar res en relació amb aquests²⁸.

Si en lloc de tenir present els ingressos globals que indica el quadern de Galceran Albanell, sumem les petites quantitats rebudes en el curs de l'any, ens surt una quantitat superior, tal vegada perquè sovint allò que se'ns indica és un valor anual que no sempre coincideix del tot amb les parts o quotes realment pagades. Pel que fa als lloguers de cases i arrendaments he preferit el valor anual, tot i que els lloguers es paguen per mitges anyades i els arrendaments per sant Joan de juny i/o per sant Miquel de setembre. Pel que fa als censals he sumat les pensions anuals i pel que fa als deutoris, els descàrrecs anuals. En relació amb l'oli, els cereals, la morera, les garrofes i les figues he preferit els pagaments totals compromesos en les compra-vendes sovint fetes a l'encant públic. La quantitat global aleshores és de 2.379,50 lliures, unes 345 lliures més. No dubto que d'una manera o altra aquestes degueren ser cobrades o reintegrades *a posteriori*.

Ràpidament, les cases dels moriscos van ser llogades. Els lloguers representen el 12% dels ingressos. Ara bé, la quantitat més important (36,13%) procedia de l'oli, seguida per la morera (11,30%). Si a la fulla de morera hi sumem els horts de morera —penso que majoritàriament eren de morera els horts que s'esmenten—, la xifra augmenta i representa el 17,32% dels ingressos. Segueixen les garrofes, amb el 8,67%, i la collita de la terra campa²⁹, amb el 7,14%. La fruita, majoritàriament figues i alguna magrana, el 3,25%³⁰. Les pensions de censals són el 6,89%

suma del total de esta relación más las embarcaciones y los que se escondieron, alguno de los cuales fueron controlados en 1615»; FERRER (1994), p. 47 nota 23 i p. 53. El document de Sedeño del qual parla és a l'Arxiu General de Simancas, lligall 246.

27. L'aplec de la collita per termes també, potser, podria derivar d'alguns aspectes de naturalesa comunal; però, segurament, no sempre seria el cas, perquè ens consta que el 5 d'agost de 1611, l'escrivà Pere Mauri anotà les garrofes de Tivenys i de Benifallet heretat per heretat, però no fa cap relació explícita d'heretats individualitzades.
28. «Il est dommage que la liste —diu pel que fa a la relació del pagador Antonio Bravo— ne donne pas le montant des dettes, dont elle fait parfois expresse mention». FERRER (1990), p. 197 nota 11.
29. Hem sumat com a producte de la terra campa: unes poques quantitats de blat, d'ordi, de palla, d'ordi mesclat amb civada, farratge, guixes i sobretot 95,366 lliures de farina procedent dels cereals de la collita.
30. Segons Francesca Vilella, al segle xv el transport fluvial de l'Ebre estava en mans de mudèjars com a negoci familiar que passava de pares a fills. Amb les seves barques podien arribar a con-

i els descàrrecs de deutoris, el 5,96%. La resta procedeix de coses de menor importància, que demostra que de tot calia treure algun rendiment: una arna d'abelles, un polsim de calç, una vinya o la part del lloguer anual d'un animal de tir. Finalment també observem el lliurament de quotes pel pagament de matxos. És més, en alguna ocasió podem esbrinar que els censals o els deutoris han estat creats per poder comprar un hort, un olivar o un matxo.

Economia integrada i desigualtat social

Jaume Magraner, pagès de Tortosa, el 1599 s'endeutava amb el morisc Lluís Abencomeix, dit lo Pobre, amb un censal de 60 lliures i una pensió anual de 4,50 lliures (és a dir, al 7,50% d'interès) per comprar un hort. La vídua Pau Sans de Xerta o el seu marit s'endeutava el 1606 amb el mateix Lluís Abencomeix, dit lo Pobre, amb un deutor de 77,40 lliures per poder comprar un matxo. Aquesta coincidència entre el creditor i el seu malnom de lo Pobre posa en evidència que Lluís Abencomeix de pobre potser només en tenia el malnom i ben segur que no per casualitat. Abencomeix no era l'únic a fer préstecs a cristians vells o nous. El 24 d'abril de 1611, Antoni Torres, pagès de Tortosa, pagava 4 lliures al pubill Jeroni Restrany³¹ per una pensió de censal com a successor de Francesc Peris, el qual s'havia implicat amb Restrany en un censal per pagar la compra d'un olivar.

Tot i disposar només del llistat d'una comunitat petita i d'una gestió limitada a un any, el quadern ens permet observar també la importància del matxo per a l'economia rural de la zona i l'oscil·lació en el preu. D'una banda, una referència són les 77,40 lliures del deutor de Pau Sans; després, el quadern d'Albanell també ens assabenta que Caterina Sentís havia comprat un matxo a Carles Gaspar, morisc, l'agost de 1609 per 28,60 lliures, de les quals el 1611 encara en pagava 15,60 lliures. El 31 de juliol de 1611, el pagès de Tortosa Andreu Soc pagava 8,40 lliures en descàrrec d'un deutor de 27 lliures que pertanyia a la vídua de Mateu Gasseni, morisc, pel preu de 45 ducats d'un matxo (49,50 lliures) venut el 1608 per la mateixa vídua Gasseni o pel seu marit. Els pagesos Francesc Tiroli, Antoni Barberà i Joan Berga, tots sembla que de Tortosa, pagaven diverses quantitats de descàrrec per la compra de tres matxos, tots tres comprats al morisc Agustí de Lluís Vineyma, dit lo Pulido, dels quals només coneixem el preu de dos adquirits el juny de 1610, un per 37,50 lliures i l'altre per 20,60 lliures. Tot fa suposar que hi havia venedors de matxos entre els moriscos, i sabem per Pere Joan Hortolà que un Joan Vineyma era albeiter, és a dir, menescal, de Tortosa.

trolar les tres quartes parts del tràfic comercial de l'Ebre. Hi abundava el comerç d'una gran varietat de cereals i entre els productes alimentaris procedents dels conreus de la zona tortosina hi havia les garrofes, que es destinaven al mercat de Barcelona (78,5%) i a València (14%), Aragó (4%) i Mallorca (3,5%). VILELLA (1995), p. 71-88, en concret p. 79, 82-83.

31. Segons el doctor Pere Joan Hortolà (*Información de testigos...*; BAUER LANDAUER (1923), p. 124-126, 131, el pubill Restrany volia marxar amb la seva àvia, però el seu oncle i el seu padri ho impediren. Vegeu el quadre de l'apèndix.

Finalment, s'ha destacat el paper de la producció ceramista entre els moriscos de la zona³². En aquest sentit podem destacar l'existència del forn de rajoles del pubill Lluís Caixí, morisc, arrendat per l'administració Albanell per 21,60 lliures a Toni Vilanova, rajoler.

Encara que de manera limitada, el volum ens permet observar l'existència de relacions econòmiques entre moriscos i no moriscos i l'existència de diferències socials entre els mateixos moriscos.

Si tornem a la relació objecte d'aquest estudi, es poden observar dos fets, si més no: l'existència de tres moriscos benestants i la impressió que entre els moriscos hi havia terres del comú, com seria el cas d'algun espai de la Vilanova de Tortosa, on es collia fulla de morera.

Destaquen com a moriscos més o menys benestants: Lluís Abencomex «dit lo Pobre», Lluís Caixí «lo Pubill» i Agustí de Lluís Vineyma «dit lo Pulido». Tots tres de Vilanova de Tortosa; no m'atreveixo a dir que tots ells haguessin estat veritablement expel·lits o cap d'ells no retornat. En el cas de Lluís Abencomex, encara que hi ha discrepàncies en la localitat i hi ha un Lluís Abencomex que apareix sense el malnom, no puc ni afirmar ni negar que no sigui la mateixa persona, tot i que en les rebudes d'Albanell apareix com a morisc expel·lit i amb el malnom, i en les despeses d'Albanell apareix aquest nom sense el malnom i com un col·laborador eventual de la gestió³³. Lluís Abencomex «dit lo Pobre», segons l'administració d'Albanell tenia dues cases, era propietari de les pensions de tres censals d'un valor global de 200 lliures al 7,5% d'interès i cobrava descàrrecs de quatre deutoris per un valor global, tres d'ells, de més de 133 lliures i algun dels seus deutoris sembla involucrat en la venda d'un matxo. Lluís Caixí «lo Pubill» disposava d'una casa simple, d'una casa «amb faedor», és a dir, amb molí d'oli, empriu de sènia i espai amb moreres i garrofers, i d'una casa rajolar amb forn i sènia. Finalment, Agustí de Lluís Vineyma «dit lo Pulido» tenia quatre cases, un corral, cobrava pensions per cinc censals d'un valor de més de 848 lliures al 7,5% d'interès, tres deutoris, dos amb un valor total de 84,40 lliures vinculats a la venda de matxos i, a més, dos horts, un hort amb casa, moreres i arbrat i l'altre amb casa, sènia i moreres. En aquest darrer cas, els censals de 400 i 200 lliures havien estat creats el 21 d'agost de 1607 el primer, i el 8 d'agost de 1608 el segon per la Universitat de Caseres, la qual pagava anualment, a través dels seus jurats, les pensions a Agustí de Lluís Vineyma i d'ençà de 1610, a l'administració de Galceran Albanell. Hom pot comprovar, doncs, que hi havia habituals relacions econòmiques entre cristians nous i cristians vells.

També podem destacar que només en ocasions molt esporàdiques apareix la paraula *restitució*; però, en un parell de casos, sembla més aviat que es tracta d'unes restitucions al reial patrimoni de llenya d'olivera de Tivenys que després

32. Pau Ferrer indica que les seves activitats principals eren l'agricultura, seguida de la ramaderia i la ceràmica; FERRER (1990), p. 190. Carmel Biarnés (1972) també cita, en relació amb el paper de la ceràmica en l'economia productiva dels moriscos, el treball de Lluïsa Vilaseca i Borràs de Pallejà, 1964.

33. De tota manera no hi ha total seguretat; caldria aclarir millor el cas de Lluís Abencomex i consultar l'informe de Sedeño de 1611 que citen tan Reglà com Ferrer, sense, però, fer-ne l'edició.

com pren el rector de Tivenys i Pere Figueres, de la mateixa vila. En una sola ocasió apareix explícitament el fet d'un cristià nou restituit: és el cas de Joan Vineyma, a qui se li restitueixen 6 lliures del compte de la fulla de morera ja venuda dels moriscos del terme de Tivenys³⁴. La morera del terme de Tivenys havia estat adquirida per Andreu Tort, pagès i veguer de la vila. Una altra referència en aquest sentit és la de Mateu Vineyma³⁵; aquest hauria d'haver cobrat 11 lliures en descàrrec de la resta d'un debitori de 36 lliures que li devia Miquel Ciurana, pagès de Tortosa; però Ciurana pagava el seu descàrrec a l'administració d'Albanell, «no obstant ésser dit Vineyma restat». Tot fa suposar que amb el ban d'expulsió tothom havia quedat, almenys eventualment, amb els béns confiscats i calien aclariments o patents oficials, reials o episcopals, de permanència, abans d'obtenir el retorn dels béns. Tanmateix, l'existència de moriscos que es reinstal·laren en altres contrades no facilita tampoc cap aclariment precís de la qüestió.

Despeses i gestors de l'administració

No sembla que l'administració de Galceran Albanell o el seu lloctinent hagués tingut massa problemes per llogar les cases abandonades, rendibilitzar la collita de l'any i cobrar pensions i descàrrecs de deutors. El quadre de l'apèndix demostra una bona quantitat de pagesos i menestrals cristians vells que lloguen, arrenden i compren. En el cas de les compres, no es tracta pas dels béns sinó de la collita d'aquests. Però hi ha uns personatges que semblen jugar un paper més important que d'altres i que hem de situar com a sectors que participen conjuntament amb Galceran Albanell de la gestió dels béns dels moriscos. L'administració els presenta com a experts o el que actualment considerariem aptes per fer peritatges, en aquest cas peritatges de la collita que ha quedat en suspens. Arrendaments i lloguers, o cobraments de descàrrecs o pensions, no tenen problema. Tot fa suposar que es parteix de nivells reconeguts, però la collita ja pertany al valor d'aquesta segons la temporada.

Entre els que participen en la gestió d'Albanell directament destaquen especialment els que van intervenir en la venda de la collita en suspens, com Andreu Tort, negociant i veguer de Tivenys; Bernat Faneca, pagès i familiar del Sant Ofici de Tivenys; i Pasqual Fontanet i Andreu Soc, pagesos de Tortosa³⁶. L'apartat

34. La notícia apareix el 10 d'agost de 1611, ACA, Generalitat, V-17, fol. 9v.

35. Segons el doctor Pere Joan Hortolà (*Información de testigos...*; BAUER LANDAUER [1923], p. 113, 120-121, 123), la muller de Mateu Vineyma va preferir embarcar-se i marxar. Vegeu el quadre de l'apèndix.

36. Pau Ferrer diu tenir en preparació un estudi sobre la redistribució dels béns dels moriscos catalans, i ha pogut esbrinar que quatre enquestats van adquirir béns dels moriscos i en concret cita Pere Pegueroles, que testifica com a cristià vell; el veguer de la batllia de Miravet D. Francesc Ram; el ciutadà honorat de Tortosa, Pere Cosma Tomàs, i el mercader Antoni Montserrat. A més d'aquests quatre plenament identificats —diu— n'hi ha quatre més que hi podrien estar relacionats a través de familiars com Pere Martí, Joan Valls, Andreu Soc i Pere Brual [Broel], tots ells pagesos, a excepció del darrer, que era un negociant; FERRER (1994, p. 49, nota 30). Per la meua banda observo la coincidència de dos noms: Andreu Soc, que figura sempre com a pagès i una sola vegada com a escriptor, i Pere Broel, que Pau Ferrer identifica com a negociant i que jo el localitzo com a algutzir.

de despeses del llevador de Galceran Albanell ho permet observar millor. Les despeses comencen el març de 1611 i faculten veure les actuacions relacionades amb la necessitat de mantenir vius els recursos moriscos. Ja he dit que no hi ha referències als moriscos com a deutors. Només el cas d'un deute de 12 lliures a Galceran Albanell per la paga de sant Miquel de setembre, que Esteve Curtó, morisc, devia del lloguer d'un camp de l'horta de Pimpi, arrendament fet per Albanell a Curtó el 9 d'octubre de 1607 i que el doctor misser Jeroni Astor paga dels seus fruits el 1611.

Aquest llibre de l'administració³⁷ o llevador objecte d'aquest breu estudi, el qual permet fer aquestes indagacions, va ser escrit per fra Joan Omella, rector del col·legi imperial de Tortosa, el col·legi fundat el 1544 amb patronatge reial amb la finalitat d'aculturar els nous convertits de la diòcesi³⁸. Omella cobrava 20 lliures «per lo treball de escriure tot lo contingut en aquest llibre y altres treballs de les coses d'aquesta administració». Entre les despeses hi consten les 1.100 lliures destinades a Galceran Albanell per l'ocupació de dita administració segon la reial cèdula de Madrid de 18 de juliol de 1612. Les despeses de material i feina d'escripció de caràcter divers arriben a les 156 lliures. A través de les despeses observem l'existència dels principals notaris tortosins de l'administració: Nofre Pellicer, Joan Clariana, Baptista Ferrer, Agustí Quintana, Melcior Montfort, Miquel Martí i l'actuació del doctor Pere Joan Miravall. Mossèn Bernat Soler i Andreu Soc tingueren cura de la sol·licitud dels diversos deutors o pensions de censal propietat dels cristians nous. Per aquests negocis de l'administració, als quals caldria adjuntar el cobrament dels lloguers i dels arrendaments, Bernat Soler, que sembla ser-ne el responsable principal, tenia un salari d'una lliura i mitja al mes.

Un bloc interessant de despeses està relacionat amb tasques de manteniment de sèquies i pou. Joan Serís, palafanguer, per escurar diverses sèquies, que confrontaven les heretats dels cristians nous expel·lits, tot complint amb l'ordre habitual del mostassaf d'escurar-les, cobrava 2 lliures, 2 sous i 3 diners. Era el salari de neteja de 24 canes i mitja de sèquia, prèviament visurada pel pagès Miquel Ciurana. Arnau Vila, mestre de cases, per escurar el boló de la casa que havia estat d'Agustí Vineyta «dit lo Pulido» cobrava 11 sous, que pagava el llogater Guillem o Francesc Pallarès, el qual es rescabalaava d'aquesta quantitat en el moment de pagar el lloguer. El quadern també ens assabenta de l'existència d'un pou comú de la Vilanova de Tortosa, el manteniment del qual procedia de les fulles de morera de la comunitat. El 22 de febrer de 1612, es paguen 5 sous i 6 diners per la nova corriola del pou procedents de la venda de la fulla de morera, ara ja de sa majestat.

Tot seguit de feta la confiscació de les cases, calgué garantir-ne la integritat i llogar-les. El 17 de maig de 1611 Matia Labau, daguer, cobrava 3 lliures i 10 sous per la confecció de panys i claus posats a diverses cases dels «cristians nous expe-

37. Les despeses de l'administració en el fol. 104, són encapçalades amb el títol: «Gastos fetes per Galceran Albanell en l'administració dels béns dels moriscos expel·lits de Tortosa y son districte comensant en lo mes de març de l'any 1611».

38. Enric QUEROL COLL (2006), p. 85.

llits», i el 20 de gener de 1612, Gregori Massip, nunci de la batllia de Tortosa, cobrava 3 lliures i 2 sous per salaris i dietes a ell deguts per la gestió de llogar a l'encant, l'any 1610, les cases dels cristians nous de la Vilanova de Tortosa, les de Benifallet i les de Tivenys.

Els adobs que cal fer en algunes cases, especialment les relacionades amb la família Navarro de Benifallet, estan relacionats amb danys provocats pel bandolerisme morisc³⁹. No sembla que només fossin atacades algunes cases pels rebels, sinó també s'observa entre línies l'atac a garrofers i oliveres. Encara que la llenya d'aquests arbres figuri com a resultat de ventades, tot fa pensar que no tot ho explicaria el vent. Aquests atemptats cal interpretar-los com atacs a la nova propietat. Diversos mestres de cases, esmentats també com a obrers de vila, treballen en adobs de cases morisques: Jaume Arnau, Joan Fons i Lluç Muñoz. Cal adobar diverses cases i entre els adobs destaquen els relatius als «danys de la casa de Benifallet que fou de la viuda Navarro», a la qual calgué adobar la teulada i fer-hi un pilar «pel dany causat per los bandolers». També cal adobar el forn del rajolar de Lluís Caixí «lo Pubill», fer una xemeneia nova en una casa dels Caixins a la Vilanova de Tortosa i adobar el terrat i altres parts de la casa de Joan Boixí de Tivenys. Entre jornals de visures i jornals de paletes, es paguen pels diversos adobs de cases 65 lliures i escaig.

La possibilitat que la llenya caiguda no sigui tota fruit del vent ens ho fa pensar l'anada, per 5 lliures i 6 sous, de mossèn Bernat Soler, negociant, a Tivenys i Aldover a estimar la llenya caiguda d'oliveres i garrofers pel vent amb un expert i el nunci de la batllia «a tenir compte juntament si es trobaria qui fes dany en dits arbres y capturar qui trobassen». És una referència prou vàlida per mirar amb suspicàcia la llenya que figura caiguda pel vent. És el cas de les 10 càrregues de llenya d'un garrofer caigut davant d'un hort que havia estat de Lluís Calvet «dit lo Mal Parit», per les quals el pagès de Tortosa Joan Morales cobrava 5 sous, o les dietes d'1 lliura i 4 sous cobrades per Joan Dauder, procurador fiscal; Mateu Lluca, espardenyer, i Jaume Salvador, per fer llenya d'arbres caiguts.

Si els possibles estralls intencionats poden explicar els pagaments d'adobs de cases i la presència de llenya, l'actuació de 1611 de Cristóbal Sedeño, cavaller de Montesa, com a comissari reial en la persecució dels moriscos disposats a tornar, explica uns altres blocs de despeses, un destinat a adobar les presons, la de la ciutat i la del castell de Tortosa, i l'altre destinat a alimentar els moriscos trobats i empresonats. Sabem que funcionen dues presons perquè se'ns parla de la presó de baix i la presó del castell. Són necessaris treballs de manyans, fusters i paletes per posar en condicions de custòdia les presons de Tortosa. El fuster Francesc Ortà cobra per fer una porta gran de fusta amb ferramenta per a la presó del castell de Tortosa 7 lliures i 4 sous; el manyà Joan Garcia de Tortosa cobra 6 lliures i 1 sou

39. Segons la informació del doctor Pere Joan Hortolà l'octubre-novembre de 1612 el reverend senyor Miquel Sertor, ardiaca de Borriol i canonge de Tortosa, explica que «en las ventas que agora por mandamiento del rey nuestro senyor se hazen de las casas y possessions de los dichos moriscos expellidos, sabe este testigo que sienten mucho que los cristianos viejos las compren»; *Información de testigos...*, BAUER LANDAUER (1923), p. 108.

per panys, claus, forrellats i frontisses de finestres, portes i reixa de la presó del castell; el mestre de cases Jaume Arnau per repassar i fortificar les dues presons cobra 11 lliures, 14 sous i 10 diners; el fuster Sebastià Cortiella cobra 6 lliures, 15 sous i 6 diners per arranjar les finestres de la presó del castell i confeccionar taula i prestatges per col·locar-hi les actes i els llibres relatius a l'administració dels moriscos.

Davant de la visió de Carmel Biarnès, que posa l'accent dels indults d'expulsió dels moriscos catalans a causa del capteniment català, i de la visió de Pau Ferrer, que posa l'accent en la seva assimilació, Santiago Valldepérez planteja la necessitat de tenir present sobretot l'existència de polítiques diferents d'un mateix bisbe i per una mateixa diòcesi, com és el cas de la tortosina sota la mitra de Pedro Manrique i a cavall del regne de València i de Catalunya⁴⁰. Valldepérez situa la necessitat d'analitzar el tema sota el prisma de la quantitat («la qualitat potser derivava de la quantitat»⁴¹) i de no oblidar els canvis de residència de molts retornats. Tant Biarnès com Ferrer i Valldepérez recorden els moriscos de Ribera d'Ebre que s'instal·laren a Reus o en general al Camp de Tarragona. Per la meua banda, en la llista de Galceran Albanell contrastada amb l'informe de Pere Joan Hortolà trobo constància del desplaçament de la família Navarro a Reus. És precisament Pere Pau Navarro, fill de la vídua d'Anton Navarro, el qual s'havia desplaçat amb la família a Reus o a Vilaseca del Camp de Tarragona, el que es passejava i jugava públicament també per Benifallet i el que, segons la informació de Pere Joan Hortolà, responia a Montserrat Pallarès de Benifallet, quan aquest li recordava que estava expulsat i no podia tornar, «que antes se meteria entre los bandoleros que no se embarcaria». De fet, Montserrat Pallarès indica que ha vist el retorn de molts de Benifallet i també de Miravet, Benissanet, Tivenys i masos de Bitem, els quals havien estat expulsats, però havien tornat amb les seves dones i fills⁴².

L'actuació del comissari i cavaller de l'orde de Montesa Cristòbal Sedeño queda més o menys reflectida en el quadern d'Albanell. El 10 de juliol de 1611, Gabriel Espelta, corredor, cobrava 6 reals (12 sous) per fer una crida per ordre de Sedeño «contra los moriscos que són tornats a Espanya». El mateix dia, Baltassar Torner, espardenyer de Tortosa, cobrava 4 reals (8 sous) «per mig camí que ha fet en anar als Alfacs per ordre del senyor D. Cristòbal Sedeño en la segona expedició dels moriscos que són tornats, a saber si y aurà galeras per a embarcar alguns dels moriscos que estan así presos». L'endemà, dia 11, el doctor Gassia, de Tortosa, cobrava 2 reals «per muntar al castell a visitar els moriscos de la presó malalts». Aquell dia mateix, Montserrat Ripoll i Nofre Pinyana, corredors de Tortosa, cobraven

40. Segurament és força absurda la visió d'uns moriscos desconnectats per la diversitat de regnes cristians peninsulars i més encara quan la diòcesi era la mateixa. D'altra banda, la lectura del capítol 19 de la primera part del llibre de Fra Marcos Guadalajara y Xavier (1613) ens permet observar com els moriscos navegaven per l'Ebre en ple conflicte aragonès d'Antonio Pérez. El paper dels moriscos com a barquers que ens indica Francesca VILELLA (1995) és una mostra més que la divisió que fem de moriscos per regnes cristians és una ficció que, de tota manera, és probablement difícil de contrarestar.

41. VALLDEPÉREZ CASTAÑO (1998), p. 311-318, en concret p. 317.

42. BAUER LANDAUER (1923), p. 28 (*Información de testigos recibida per el doctor Pedro Joan Hortolà*).

6 lliures, 10 sous per 13 jornals de custòdia de 10 moriscos entre homes i dones, els quals, per ordre del doctor Pere Soler, jutge de cort, havien de ser traslladats a les presons del castell per tal d'«allaujar les presons de baix, plenes de presos del moti⁴³ y en lo temps de la calor, los quals han hagut de guardar, per no estar ben closes dites presons del castell, a raó de 5 sous cada hu, dia y nit, y són des de 23 de juny fins a 5 de juliol de 1611 inclusive». Que no hi havia prou espai o que les presons no estaven en condicions ho demostra el repartiment alimentari dels moriscos empresonats. El 5 d'agost de 1611 es pagaven 18 lliures, 16 sous i 6 diners en concepte d'aliments donats a «17 moriscos que són estat trobats part en la presó de Tortosa y part en casa de Pere Broel aguazil, a raó de 1 sou 6 diners cada u lo dia, conforme orde donada per l'exm. arquebisbe de Saragossa, lloctinent de sa magestat ab lletres reials de cancelleria a dit Galceran Albanell, dades en Barcelona, 14 de juny de 1611». D'aquests 17 moriscos empresonats, 7 ho havien estat a casa de l'algutzir. La lletra de cancelleria ordenant la ració d' 1 sou i mig per dia a cadascun dels presos es referia als ja empresonats «y los que per avant se'n pendran». Les 18,825 lliures se les repartien el carceller Llorenç Parent i l'algutzir Pere Broel. El 12 d'agost la guarda Nofre Pinyana cobrava 17,1 lliures per l'alimentació de 14 dies de 10 moriscos de la presó del castell, homes i dones. Acaben d'arrodonir aquestes notícies de moriscos empresonats algunes dades alimentàries més: una nova època a Llorenç Parent de 6,50 lliures per l'aliment de 3 moriscos a la presó de la ciutat, una època de 3,975 lliures a la guarda de les presons Nofre Pinyana per l'alimentació de cinc moriscos presos al castell i, al mateix Nofre Pinyana, 12 sous «per la despesa que feu a dos xics moriscos que es detingueren en la presó de dit castell un dia y mig», «per la custòdia de ells y de altres» i per un jornal de portar ordres de la ciutat al castell.

Finalment dues dades més de cert interès: el 12 d'agost de 1611 el mateix Sedeño cobrava 12 reals «per tants ha pagat a Andreu [Martínez] bosquerol de Tortosa pels treballs de espisar a Esteve Garret morisco fins a donar-lo pres».

Tot plegat sembla acabar amb els 6 sous cobrats per Pinyana pel «jornal d'un dia i nit en anar i venir des de Tortosa a la mar, en setembre de 1611, acompanyant y guardant los moriscos que per orde de don Cristóval Sedeño foren embarcats y portats des de Tortosa a la boca del riu a embarcar-se».

L'administració disposa d'experts nomenats per Galceran Albanell que cobren per fer les gestions i estimacions relatives a la collita en suspens. Els pagesos Pasqual Fontanet i Andreu Soc de Tortosa cobraven 29 lliures, 15 sous i 6 diners per quartejar el blat amb homes i animals llogats, baixar amb una barca les garbes de Tivenys i Aldover i portar les garbes o cavallons de blat i ordi a l'era de sa majestat. El nunci de Benifallet cobrava 1 sou per encantar 7 quartans de blat i fer la crida de la venda de les garrofes del lloc. Jaume Magraner cobrava una despesa per valor de 16 lliures per fer batre 9 cafissos i 7 quarteroles de blat i 2 cafissos i 4 quarteroles i mitja d'ordi dels quarts de sa majestat, a raó d'1 lliura i 7 sous el

43. Cal suposar que es tracta no solament de la resistència catalana, sinó també aragonesa i valenciana. Fra Marcos de Guadalajara y Xavier, en els capítols 14 i 15 de la segona part de la seva *Memorable expulsión* (1613), explica molt bé la rebel·lió de la Mola de Cortes.

caffis, segons informació dels col·lidors del delme. Pasqual Fontanet, Andreu Soc, Miquel Ciurana i Jaume Magraner cobraven també com a experts 10 lliures i mitja per fer l'estimació de les garrofes fruit penjant de l'horta del districte de Tortosa amb els termes de Tivenys i Benifallet. L'anotació de les arroves de garrofes, heretat per heretat, havia suposat un total de set jornades de 21 jornals a 6 i 8 sous per jornal de feina, amb Pere Mauri actuant d'escrivà. Pere Joan Miravall cobrava 11 lliures i 19 sous per anar en companyia del notari Miquel Martí, dos homes i cavalcadures a Tivenys a visurar personalment, en absència d'Albanell, les olives i els arbres i a Benifallet i Aldover per supervisar la venda dels olis. Pere Saragossí, l'alcaid Joan Malquetre, Andreu Soc i Lluís Abencomeix cobraven 11 lliures i 12 sous en concepte de jornals també per fer d'estimadors en la venda dels olis. Gabriel Forés, Jaume Magraner, Miquel Ciurana i Andreu Soc, de nou com a experts, cobraven 10 lliures i 10 sous per visurar i fer l'estima de les fulles de morera de 1612 de l'horta de Tortosa, Tivenys, Benifallet i Aldover. Encara el mateix Albanell, acompanyat d'un criat, dos experts i quatre cavalcadures, feia dos dies de jornada a Tivenys per vendre les fulles de morera de les heretats ara dites de sa majestat dels masos d'Andust, de Daniels i de Borregat en dit terme amb una despesa de 5 lliures i 3 sous.

Resten en la nebulosa tant la redistribució d'aquests béns com l'existència de retorns i restitucions. Queda prou clar, però, que si hi hagué Saragossins o Abencomeix expel·lits també n'hi hagué que es quedaren o al costat dels gestors del patrimoni reial. Ho complica el coneixement dels canvis de llocs de residència dels molts moriscos retornats. Un cop d'ull a la documentació del Mestre Racional de la Batllia no aclareix aquestes qüestions. En qualsevol cas, però, l'expulsió a Catalunya, amb més o menys expulsats, amb més o menys retornats, no va deixar de ser un trasbals, especialment, si, com sembla, hi hagué un any o dos d'incerteses i l'existència de discriminació entre els expulsats i els no-expulsats, independentment de la seva major o menor integració.

Bibliografia

- ARROYAS SERRANO, Magín i GIL VICENT, Vicente (1995). *Revolta y represión en los moriscos castellonenses. El proceso inquisitorial de Pedro Aman, morisco vecino de Onda*. Onda: Ajuntament d'Onda.
- BAUER LANDAUER, Ignacio (1923). *Papeles de mi archivo. Relaciones y manuscritos (Moriscos)*. Madrid: Editorial Ibero-Africano-Americana, Biblioteca Hispano Marroquí.
- BIENÉZ SÁNCHEZ-BLANCO, Rafael (1994). «Las parroquias de moriscos en los territorios valencianos de la diócesis de Tortosa». A: *Iglesia y sociedad en el Antiguo Régimen. III Reunión Científica*. Las Palmas de Gran Canaria: Asociación Española de Historia Moderna-Universidad de las Palmas de Gran Canaria, p. 111-127.
- BIARNÉS, Carmel (1972). *Moros i moriscos a la Ribera de l'Ebre*. Barcelona: Rafael Dalmau. Episodis de la Història, núm. 163.
- Dietaris de la Generalitat de Catalunya*. Vol. III. Anys de 1578 a 1611 (1996). Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- ELIAS DE MOLINS, Antoni (1902). «Galceran Albanell. Arzobispo de Granada y maestro de Felip IV». *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos*, 6, p. 21-25.

- FERRER, Pau (1974). *Los moriscos de la Corona de Aragón a través de las listas de embarque*. Tesi de llicenciatura. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona.
- (1990). «Les morisques catalans». A: CARDAILLAC, Louis (dir.). *Les morisques et l'inquisition*. París: Publisud, p. 188-198.
- (1994). «Los moriscos de la ribera del Ebro. Las encuestas informativas (1610-1615)». A: *L'expulsió dels moriscos. Conseqüències en el món islàmic i el món cristià*. Sant Carles de la Ràpita, 5-9 de desembre de 1990. Barcelona: Generalitat de Catalunya, p. 42-53.
- GUADALAJARA Y XAVIER, Marcos (1613). *Memorable expulsión y iustíssimo destierro de los moriscos de España*. Pamplona.
- IGLÉSIES, Josep (1949). *Pere Gil, S.I. (1551-1622) i la seva geografia de Catalunya seguit de la transcripció del primer Llibre de la història catalana en lo qual se tracta de Història o descripció natural, ço és de coses naturals de Catalunya, segons el manuscrit de l'any 1600 inèdit del seminari de Barcelona*. Barcelona: Quaderns de Geografia.
- LAPEYRE, Henry (1959). *Géographie de l'Espagne morisque*. París: SEVPEN.
- MOLAS, Pere (1990). *Família i política al segle XVI català*. Barcelona: Rafael Dalmau.
- PUJADES, Jeroni (1975). *Dietari de Jeroni Pujades II (1606-1610)*, edició a cura de CASAS HOMS, Josep M. Barcelona: Fundació Vives Casajuana.
- QUEROL COLL, Enric (2006). *Estudis sobre cultura literària a Tortosa a l'edat moderna*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- REGLÀ, Joan (1964). *Estudios sobre los moriscos*. València.
- SALES, Núria (1989). *Història de Catalunya. Els segles de la decadència*. Barcelona: Edicions 62.
- UDINA, Frederic i BELENGUER, Ernest (1980). *La expulsión de los moriscos de Valencia y Cataluña según el comisario de embarque don Cristobal Sedeño*. Bellaterra: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- VALLDEPÉREZ i Castaño, Santiago (1997). *Tortosa en temps de Felip II. Cristians vells i nous a la diòcesi tortosina (1556-1598)*. Treball d'iniciació a la recerca. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- (1998). «Tortosa vista per un flamenc, la societat tortosina en temps de Felip I d'Aragó». *Pedralbes*, 18-1, p. 311-318.
- VILASECA i BORRÀS DE PALLEJÀ, Lluïsa (1964). *Los alfareros y la cerámica de reflejo metálico de Reus de 1550 a 1650*. Reus: Asociación de Estudios Reusenses.
- VILELLA, Francesca (1995). «El movimiento comercial del puerto de Tortosa, según los "libros de lleuda" del siglo XV». *Recerca*, 93 (Arxiu Històric Comarcal de les Terres de l'Ebre), p. 71-88.

Apèndix. (ACA, Generalitat, V-17)⁴⁴

Noms dels moriscos «expellits» i de les partides de moriscos quedades desertes	Lloc	Béns mobles (en lliures quan és possible)	Renda en lliures*	A qui es lloga o de qui cobra l'administració de la batllia de Tortosa	Observacions
Abencomex, Esteve	Tivenys	Casa	Lloguer 0,80	Jaume Boixí, pagès de Tivenys	–
Abencomex, Lluís, dit Lo Pobre**	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 2,60	Mateu Picart, pagès de Tortosa	Jaume Magraner, pagès de Tortosa, el 1599 feia el censal de 60 lliures per comprar un hort.
		Casa	Lloguer 1,30	Mateu Picart	
		Censal 60	Pensió 4,50 (7,50)	Jaume Magraner	El debitori de 77,40 lliures era a càrrec de la vidua de Pau Sans de Xerta per un matxo que ella o el seu marit Sans havien comprat el 1606, es paga el descàrrec per mà de Joan Eixeric de Xerta.
		Censal [60]	Pensió 4,50	Pere Roig, pagès de Tivenys. Enquestat	
		Censal 80	Pensió 6 (7,50%)	Joan Gasseni, per mà de Joan Malquetra son padrastr	
		Debitori	En descàrrec 9	Jaume Valls, calceter de Tortosa	
		Debitori 20	Part i paga 10	Pere Sans, àlies Magaló	
		Debitori 36	En descàrrec 9,425	Mateu Duran, pagès de Tortosa	
Debitori 77,40	En descàrrec 2,50	Vídua de Pau Sans de Xerta			

44. El volum V-17 permetria un quadre amb més observacions puntuals i precisions: data de cobrament dels lloguers, dels arrendaments i de les compra-ventes i fins i tot notaris tortosins que hi van intervenir. Fer-ne el seguiment serviria per afinar-ne millor el seu contingut però sense modificar la visió global, i m'he limitat a fer algunes observacions que permetin a qualsevol estudiós que li interessi fer-se càrrec del caràcter del document. En les observacions faig constar (amb la paraula enquestat) els que foren interrogats en l'enquesta del bisbe de Tortosa de juliol-agost de 1610 estudiada per Pau Ferrer, feta tres mesos després de la publicació a Barcelona del ban d'expulsió amb la intencionalitat d'eximir d'expulsió els reconeguts com a bons cristians.

* Renda en lliures. Sols i diners convertits en decimals de la lliura.

** Hi ha un Lluís Abencomex amb fills i filles de Tivenys que s'han quedat segons la informació d'octubre-novembre de 1612 del doctor Pere Joan Hortolà. Però tal vegada no és el mateix. La informació d'Hortolà no coincideix amb el lloc i no fa constar el malnom. També segons l'enquesta de Pedro Manrique bisbe de Tortosa un Lluís Bencomeix calceter de Tivenys havia estat exceptuat d'expulsió.

Abencomex, Miquel	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 2,10	Pau Mauri, fuster	Joan Estopinac fa la paga de Sant Joan d' 1,50 lliures per les moreres.
		Casa	Lloguer 1,274	Gaspar Roig	
	Partida de Bitem	Fulla de les moreres de l'heretat	Venda 3	Joan Estopinac, pagès de Bitem	
Abrutu	–	[Casa?]	Lloguer? 1,30	Barberà	–
Aldover, terme d'	–	Cimals de llenya que feu caure lo vent i dos oliveres al peu del riu que estaven en perill de perdre's. Amb prèvia visura d'experts	3	Pere Porras, pagès de Tortosa	–
Aldover	–	Casa	Lloguer 5	Jurats d'Aldover	Per mà de Jaume Vilanova, un dels jurats de la vila.
Aliot, Lluís	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 2,60	Gabriel Codorniu	–
Andust, partida d'	Andust	Oli	Arrendament 53	Joan Beltran i Lluís Abencomex	Beltran i Abencomex paguen 10 lliures en descàrrec.
Andust, Cristians nous de les heretats que són dalt en la plaça d'Andust	Andust	Oli dels arbres de les heretats	1,20	Joan Pinyol, dels masos d'Andust	–
Andust, Heretats dels moriscos expel·lits de la partida d'Andust	Andust	Oli fruit penjant de les heretats	123	Bertran i Miquel Tous	Bertran i Tous en paguen la meitat: 61,50 lliures.
Andust, masos d'	Andust	Llenya de cimats: oliveres caigudes, una olivera arrencada prop del riu i un garrofer	0,50	Jeroni Torres, habitant en los masos d'Andust	–
Andust, un dels Alacais expel·lits dels masos d'Andust	Andust	Arna d'abelles	0,60	Miquel Roig, pagès de Tivenys. Enquestat	Trobada en el camp d'uns dels alacais expel·lits dels masos d'Andust.

Noms dels moriscos «expellits» i de les partides de moriscos quedades desertes	Lloc	Béns mobles (en lliures quan és possible)	Renda en lliures	A qui es lloga o de qui cobra l'administració de la batllia de Tortosa	Observacions
Benifallet i Tivenys, heretats dels cristians nous dels termes de (de la Creu de Borrugat fins a les costes de Som)	Benifallet i Tivenys	Garrofes, fruit penjant de les heretats	Arrendament o venda: 70,40	Andreu Tort, pagès de Tivenys	Tort les ha fetes bones a la Taula de Tortosa a Galceran Albanell per mà de Baget Oriol. Paga de Pasqua de Resurrecció de 1612.
Benifallet	–	Sort dita lo Tapiat	Arrendament 2	Montserrat Pallarès de Benifallet	Paga la meitat, és a dir 1 lliura
Benifallet	–	[Casa?]	4	Barberà	–
Bitem, Heretats de la partida de Bitem	Bitem	Fulla de moreres Garrofes	7 Arrendament 36,566	Esteve Bages, pagès Mestre Pere Valls, obrer de vila; Jaume Solà, mestre; Jaume Valls, calceter i Joan Prades, pagès	Bages fa la primera paga de la morera de 3,50 lliures. Les garrofes són arrendades. En descàrrec de les garrofes pagament de Tots Sants i altres: 4,641+4,30+9,208 lliures.
Bitem-Pimpi. Des de Bitem devers Tortosa fins a l'heretat de Na Colomera de l'horta de Pimpi	–	Fruit de 26 figueres que són de sa majestat a collir lo fruit per tot el 1611	Arrendament 3	Guillem Serrès, pagès	–
Boteller, Perot	Tivenys	Casa	Lloguer 4,40	Miquel Coello, pagès de Tivenys	–
Boixí, Joan*	Tivenys	Corral Casa	Lloguer 1,20 Lloguer 4,40	Miquel Estopinac Francesc i Joan Tous, pagesos de Tivenys	–
	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 6	Joan Albert, teixidor de lli de Tortosa	
Caixí, Lluç	Vilanova de Tortosa	Fulla de moreres	Lloguer 4,80	Baptista Muñoz, calceter de Tortosa	De les heretats de Lluç Caixí i Pere Malquetra. Valor de la venda.

* Hi ha un Joan Boixí de Tivenys amb dona i fills que segons la informació del doctor Pere Joan Hortolà d'octubre-novembre de 1612 han estat expulsats i han tornat.

Caixí, Lluís	–	Debitori	8,20	Esteve Ramon, pagès de Tortosa	Sembla que Lluís Caixí ja havia cobrat 8 lliures del debitori, ara es cobren les 0,20 restants. Les pensions dels censals de 500 lliures cadascun les pagaven els jurats de la vila i universitat d'Horta a Lluís Caixí.
		Censal	Pensió 3,75	Pau Fuster, velluter per la pensió que feia el seu pare als hereus de Lluís Caixí	
		Censal de 500	Pensió 25	Jurats de la vila d'Horta: censal de la vila i universitat d'Horta	
		Censal de 500	Pensió 25	Jurats de la vila d'Horta: censal de la vila i universitat d'Horta	
	Partida de Vinallop	15 arroves de garrofes	0,70	Miquel Ciurana, pagès	
Caixí, Lluís, «lo Pubill»	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 3,50	Antoni Ferrando, taverner de Tortosa	La casa amb faedor (del molí d'oli) i la casa del forn de rajolar eren davant del portal de la Vilanova de Tortosa. Tot ho gestionaven els curadors del pubill Lluís Caixí que eren Lluís Caixí i Ramon Caixí. L'arrendament de la casa amb faedor de Nicolau Vilanova és per sis anys.
		Casa amb faedor (aparells, molí d'oli i empriu de la sènia de dita Casa amb moreres i garrofers)	Arrendament 23,50	Nicolau Vilanova	
		Rajolar i forn amb empriu de la sènia en la casa	Arrendament 21,60 any	Toni Vilanova, rajoler	
Caixí, Miquel	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 3,30	Montserrat Guasch, pagès	–
		Casa	Lloguer 3,50	Antoni Ferrando, torner	
Caixí, Pere	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 6,40	Arcàngela Colomeria vídua	La casa de Vilanova de T. de 6,40 lliures de lloguer pertanyia a Pere o Lluís Caixí. La fulla de morera de l'horta de Pimpi era de l'heretat de Pere i de Miquel Caixí. D'una terra de Pere Caixí procedeix un oli fruit penjant de les heretats de Pau Daniel, Torre de Malquetra i el mateix Pere Caixí: veure Daniel, Pau.
		Casa	Lloguer 6,10	Pere Sabater, pagès	
		Casa	Lloguer 6,10	Càndia Rulla, muller de Joan Gasseni, albadaner	
	Masos dels Caixins	Casa	Lloguer 2,50	Jaume Serra, pagès	
	Horta de Pimpi	Fulla de moreres de l'heretat	Arrendament 6	Andreu Martínez, bosquerol de Tortosa	

Noms dels moriscos «expellits» i de les partides de moriscos quedades desertes	Lloc	Béns mobles (en lliures quan és possible)	Renda en lliures	A qui es lloga o de qui cobra l'administració de la batllia de Tortosa	Observacions
Caixí, Ramon, pagès de Tortosa	[Vilanova] de Tortosa	Censal que fan Ramon i Lluç Caixí, germans, i Lluís Caixí, nebot de Ramon. Es paga a la vídua Matiana Caixina	5,975 i malla: és la tercera part a ell tocant sens perjudici del que tocaria, que són 6,15, però dedueix de la pensió el preu d'un blat que donà a la vídua Caixina	–	Ramon perquè Lluç Caixí i Lluís Caixí estan expel·lits. La vídua Matiana Caixina, la que hauria de ser beneficiària de la pensió, també està expel·lida i Ramon Caixí paga la seva part a l'administració d'Albanell.
Caixina, Matiana, vídua	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 12	Pau Polo, sabater, paga en nom de Francesca Canadena	La vídua Caixina cobrava una pensió de censal de Ramon, de Lluç i de Lluís Caixí. Ara, només Ramon, l'únic que es quedà, pagava la seva tercera part a l'administració d'Albanell.
	Horta de Pimpi	Heretat amb moreres	Arrendament 7	Andreu Soc	
Caixins, germans	–	Debitori 40	–	Pau Grau, rajoler de Tivenys	A pagar als germans Caixins.
		Debitori 25,80	8,379 en descàrrec	Vídua Beltrana Prades	
Caixins, horts dels	–	Magranes collides als horts dels Caixins	A terratge i de paraula (al quart de les fruites 0,20)	Esteve Bages, pagès de Tortosa	–
Calvet, Francesc	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer –	Jaume Solà, pagès	–
		Casa	Lloguer 5,75	Joan Siscar, pagès	

Calvet, Lluís dit «lo Malparit»	[Vilanova de Tortosa]	10 càrregues de llenya verda d'un garrofer caigut davant de l'hort que era de Lluís Calvet	1	Miquel Ciurana, pagès de Tortosa	Segons la informació del Dr. Pere Joan Hortolà, uns germans Calbet de la Vilanova de Tortosa dits els Belleros no foren expel·lits i anaven dient que els havia costat molts diners quedar-se. Un testimoni diu que van pagar 200 lliures. Els Calvet de la gestió d'Albanell no semblen ser els mateixos.
Calvet, Lluís, vídua de	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 3,15	Bartomeu Prats, porgador	–
		Casa	Lloguer 3	Matia Labau, daguer	
Carles, Gaspar*	–	Matxo: 28,60	15,60 en descàrrec	Caterina Sentís vídua	El matxo fou venut per Gaspar Carles el 23-VIII-1609.
Cristià nou	Aldover	Poc més d'una senalla de calç que restava en una raconada d'un cristià nou d'Aldover	0,30	–	–
Cristians nous expel·lits	–	1/2 quartà de terra junta amb altra. S'ha segat farratge sota unes moreres	A terratge 0,60	Antoni Matxí, pagès de Tortosa	–
Cristians nous expel·lits	Des de Bitem fins a les roques de Berrugat	Figues de les 21 figueres + totes les fruites exceptat moreres, garrofers i olivers. Amb una tauleta d'alfals	Venda total 4,75 (2,75 és el valor de les fruites i l'alfals)	Joan Calbet, pagès	Les fruites i l'alfals són de l'heretat o mas d'en Marquès.
[Cristians nous expel·lits]	Terme d'Arenós	Figues de 35 figueres	Arrendament 2,80	M ^o Jaume Aranau, obrer de vila	–
[Cristians nous expel·lits]	Terme d'Aldover	Figues de les 10 o 12 figueres	Arrendament 0,80	Jaume Vilanova, pagès, jurat d'Aldover	–
Curtó, Francesc	Riusec	Oli en arbres fruits penjant de l'heretat	1	Compra Magdalena Rodrigo i Massot	–

* Segons la informació del doctor Pere Joan Hortolà d'octubre-novembre de 1612, els Carles van tornar. Gaspar Carles va tornar a les masies d'Andust i, en concret, a la masia de Joan Oliver de Tortosa.

Noms dels moriscos «expellits» i de les partides de moriscos quedades desertes	Lloc	Béns mobles (en lliures quan és possible)	Renda en lliures	A qui es lloga o de qui cobra l'administració de la batllia de Tortosa	Observacions
Curtó, Joan i Lluís	Horta de Pimpi	Hort amb sènia i casa	[Lloguer] 27	Mestre Agustí Bodi, sabater	Gaspar Moliner paga en descàrrec 14,50 lliures.
		Hort	Lloguer 29	Gaspar Moliner	
Curtó, Janot	Camí d'Alfara junt a l'hort de m ^o Minguilla	Oli fruit penjant de l'heretat	3,50	Compra Guillem Pino	–
Curtó, Miquel	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 6,50	Nofre Matxí, pagès	–
Curtó, Pere, vídua de	Partida del camí de València	Fulla de moreres de l'heretat	9,15	Misser Rafael Pasqual	Collita de 1612 comprada a l'encant públic.
Daniel, Jeroni	[Benifallet]	Casa	Lloguer 1	Pere Faneca	–
Daniel, Pau	–	Oli fruit penjant de les heretats de Pau Daniel, Pere Caixí i Torre de Malquetra	75	Gaspar Moliner i Montserrat Bonfill	Gaspar Moliner i Montserrat Bonfill paguen en descàrrec 19,20 lliures + 16,97. El pagament de 16,97 consta com a paga de Tots Sants.
Daniels*, masos dels	–	Fruits	Arrendament 5	Miquel Sala, pagès dels masos de Bitem	Miquel Sala paga la meitat del primer arrendament: 2,50. Jaume Oriol fa la paga de Sant Miquel.
			Arrendament 5	Jaume Oriol	
Eixeró, Jeroni**	Tivenys	Casa	Lloguer 1	Andreu Tort, pagès de Tivenys per mà de Càndia Murrià Vídua de Tort	–

* Segons la informació del doctor Pere Joan Hortolà d'octubre-novembre de 1612, tres Daniels amb les seves dones i fills han tornat després de l'expulsió, semblen ser de Tortosa. Segons aquesta informació hi ha un Joan Daniel amb dona i sogra de Tivenys que ha tornat a Tivenys.

** Segons la informació del doctor Pere Joan Hortolà d'octubre-novembre de 1612 hi ha un Jeroni Eixeró que vivia a Tivenys que és acusat de ser un encobert, és a dir de formar part de la quadrilla de bandolers de Llorenç Clua.

Eixea, Daniel d'	–	Oli perdut d'unes «rames» d'oliveres	Venda 0,30	Venut per Bernat Faneca a Pere Murrià	Pere Murrià ha pagat 0,20 lliures. Bernat Faneca, familiar del Sant Ofici enquestat.
Ferratget Onofre, Miquel	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 2,20	Alexandre Hermet, pagès de Tortosa	S'ha pagat en descàrrec del deute (del qual no es diu que sigui un debitori) 3,962 + 3 lliures. Les fulles de moreres han estat venudes a l'encant públic a la plaça de la Vilanova de Tortosa amb l'amortització de tres candeles.
		Deute a Ferratget 36	3,962 + 3	Joan Tigell	
		Fulles de dos moreres mitjaneres	1,10	Mestre Jaume Arnau de Tortosa obrer de vila	
Fullola camí de la Partida de, Garrofes de la	–	Garrofes de la partida	14,76	Jaume Magraner, pagès de Tortosa	Jaume Magraner paga 7,383 lliures
Garret, Joan*	Aldover i terme	Casa	Lloguer 1,50	Pere Pons, pagès d'Aldover	Pere Pons paga prorrata de 4 mesos (=0,50 lliures) i el 28 de gener de 1612 cal que deixi vàcua la casa.
		Fruits penjant de l'heretat de la Plana	Arrendament 40	Miquel Lecha de Xerta	
	Horta de Pimpi	Fulla de moreres collida el 1612	2,60	Asimó Agenós, campaner de Tortosa	Pel que fa a l'arrendament dels fruits de l'heretat de la Plana, Miquel Lecha paga 10 lliures de la paga de Carnestoltes com a part de 20 lliures. Pel que fa a la morera de l'Horta de Pimpi de Joan Garret i Lluís Vineyma, ha estat venuda a l'encant públic en la plaça de la ciutat [de Tortosa].
	Fulles de moreres de les heretats de Joan Garret i de Lluís Vineyma la Piula any 1612	1,50	Jaume de Vilanova, pagès jurat d'Aldover		
Garreta, vídua de i d'altres	Roquetes d'en Ortí	Oli heretats de la vda. Garreta i d'altres	12,30	Francesc Pasqual, espardenyer	–
Garrut, Francesc	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 3	Miquel Fabregat, pagès de Tortosa	–
Garrut, Francesc i Jaume, germans	–	Patí i hort amb arbres i moreres	Arrendament 18,75	Gaspar Moliner, hortolà	Gaspar Moliner fa diversos pagaments un de 8,525 com a paga de Sant Joan de juny i un altre de 9,375 lliures.
	Partida del camí de Fullola	Oli fruit penjant de les heretats de Francesc i Jaume Garrut germans i d'altres	5,30	Jaume Valls, calceter de Tortosa	

* Segons la informació del doctor Pere Joan Hortolà d'octubre-novembre de 1612, els germans Garret de Tortosa són moriscos expulsats que han tornat.

Noms dels moriscos «expellits» i de les partides de moriscos quedades desertes	Lloc	Béns mobles (en lliures quan és possible)	Renda en lliures	A qui es lloga o de qui cobra l'administració de la batllia de Tortosa	Observacions
Garrut, Joan, morisco	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 3	Francesc Revert, pagès	–
Garrut, Lluís	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 3,20	Joan Ferrer, pagès de Tortosa	Paga per mà de Sebastiana muller sua.
Gasseni, Joan	Tivenys	Casa	Lloguer 1	Vicens Marco, pagès de Tivenys	–
		Casa	Lloguer 1,20	Sebastià Gisbert, pagès de Tivenys	
		Hortet	Arrendament 0,50	Vicens Marco, pagès de Tivenys	
Gasseni, Lluís	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 1,20	Miquel Vinyals, pagès	–
Gasseni, Mateu	Tivenys	Casa	Lloguer 2	Montserrat Ferrer, pagès de Tivenys	–
Gasseni, Mateu, vídua de	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 4	Joan Siscart, pagès	El preu del matxo comprat el 1608 a la vídua Gasseni fou de 45 ducats (49,50 lliures).
		Debitori per tal d'adquirir un matxo: 27	El que resta: 5,90+2,50	Andreu Soc, pagès	
Gasseni, Miquel	Tivenys	Casalot	Lloguer 0,80	Gabriel Mauri de Tivenys	–
Gasset, Joan	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 3	Joan Gasseni	–
Iesus, Partida de, fins a l'estret d'Aldover	–	Garrofes	15,666	Gaspar Moliner	–
Ismael, Miquel*	Partida de Bitem	Fulla de l'heretat	4	Toni Boteller, pagès de Tortosa	La fulla ha estat comprada a l'encant públic. Se n'han pagat 2 lliures, l'altra meitat s'ha de pagar a Sant Joan de Juny.

* Segons la informació del doctor Pere Joan Hortolà d'octubre-novembre de 1612, els Ismael de Tivenys van ser expulsats i van tornar.

Llagosta [Llagosta Calvet], Miquel	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 3,70	Jaume Roig, pagès de Tortosa	–
		Casa	Lloguer 3	Francesc Cervelló, pagès	
Llop, Jaume	Tivenys	Casa	Lloguer 1	Miquel Estopinac, pagès de Tivenys	Estopinac té rellogada la vídua Botellera que paga si no tot, part del lloguer.
Malquetra, Lluís	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 4,60	Bartomeu i Miquel Ferrer, germans	–
Malquetra, Pere, ferrer	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 7	Joan de la Sina, pagès de Tortosa per mà de Caterina Sina, muller sua	Veure també la venda de la fulla de morera d'una hisenda de Pere Malquetra feta conjuntament amb la de Lluç Caixí.
		Casa	Lloguer 5,10	Pere Aragonès, pagès de Tortosa	
		Casa	Lloguer 1,20	Onofre Bonaventura, treballador	
		Censal 240 lliures	Pensió 12	Rafael Güell, ferrer de Tortosa	
		Censal 60 lliures	Pensió 3	Miquel Solà, forner	
	Partida d'Arenes	Fulla de morera de l'heretat	Arrendament 5,10	Melcior Montfort, notari	
Maquetra, illa de	Quart tocant a sa magestat	6 almuds de guixes	Venda: 0,45	Mestre Mateu Prima, espaser	A 0,075 l'almud de guixes. La fulla collida els mesos de maig i juny.
		Tros de la illa de Malquetra	Fulla de moreres	Venda 12	Mestre Mateu Prima, espaser
Malquetra, Torre de	–	–	–	–	Veure Daniel, Pau.
Moyet, Mateu	Tivenys	Casa	Lloguer 2,40	Miquel Roig, pagès de Tivenys. Enquestat	–

Noms dels moriscos «expellits» i de les partides de moriscos quedades desertes	Lloc	Béns mobles (en lliures quan és possible)	Renda en lliures	A qui es lloga o de qui cobra l'administració de la batllia de Tortosa	Observacions
Moyet, Miquel*	Tivenys	Caseta	Lloguer 1	Elisabet Moyeta	Miquel Moyet, nebot de Miquel Moyet marit mort de la vídua Elisabet Moyeta.
Navarro**	Benifallet [en alguna ocasió, com aquesta, és anomenat «lloc morisco»]	7 quartans de blat collit en l'heretat de Navarro al quart de Sa Magestat	0,875	–	A raó de 2 sous 6 diners / quartà de blat (0,125 ll. / quartà), venut en dit lloc a l'encant públic per ésser cosa poca i estar en perill de perdre's. Pel que fa a les figues, Bernat Feneca en paga una part: 4 lliures.
		Figues de l'heretat	Arrendament 8	Bernat Faneca de Benifallet. Familiar del sant Ofici enquestat	
		Censal	Pensió de febrer 0,70	Vídua de Miquel Borrull de Benifallet	
Navarro, vídua de***	Benifallet	Fruïtes de l'heretat de la vídua Navarro	1	Montserrat Pallarès, sastre de Benifallet	Montserrat Pallarès paga 1 lliura per la paga de Sant Miquel de setembre.
		Fulla de morera de quatre heretats	39	Andreu Fort, pagès i negociant de Tivenys, veguer de la vila. Enquestat	Andreu Fort paga 19,50 lliures per la festa de Sant Joan de juny.

* Segons la informació del doctor Pere Joan Hortolà d'octubre-novembre de 1612, Miquel Moyet, fill de la vídua Moyeta, no fou expulsat. La informació també diu que dues germanes Moyetes donzelles van tornar i que les dues no menjaven porc.

** Segons la informació del Dr. Pere Joan Hortolà d'octubre-novembre de 1612, pot ser Anton o Anton Joan Navarro. Els Navarro van ser expulsats i va tornar la vídua amb una filla i dos fills.

*** Segons la informació del Dr. Pere Joan Hortolà d'octubre-novembre de 1612, pot ser la vídua d'Anton o Anton Joan Navarro. Els Navarro van ser expulsats i van tornar la vídua amb una filla i dos fills. Segons la informació d' Hortolà, anaren a viure a Reus o Vilaseca del Camp de Tarragona i, segons l'enquesta d'Hortolà, la vídua Navarro viu «més descaradament» que d'altres la seva condició morisca.

Navarro, Pere Pau*	Benifallet	Casa davant la casa gran de Navarro	Lloguer 1,20	Joan Bru, pagès de Benifallet per mà de Bernat Faneca de Benifallet	Bernat Faneca, familiar del Sant Ofici, enquestat.
Paparet, Salvador	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 1,30	Miquel Franc, paraire	Bernat Faneca, familiar del Sant Ofici, enquestat.
Pimpi, horta de Pimpi	Pimpi	Trosset de terra campa amb 4 moreres i 2 figueres	Arrendament 1,75	Gaspar Moliner, hortolà	Gaspar Moliner paga la meitat: 0,875 lliures de l'arrendament del Trosset.
	Sobre l'horta de Pimpi	Garrofes	Arrendament 8,58	Pere Pau Sorolla, pagès	Pere Pau Sorolla paga 5,25 lliures en descàrrec de l'arrendament de les garrofes.
Pino Carrasca Franzese**	Camí de Fullola en la partida del Coll de Vaques	Oli de l'heretat	3,50	Marc Josep Primep, estamenyer de Tortosa	–
Quarts de les heretats dels moriscos de Sa Majestat	–	Farina venuda (de 69 quarteres 3 quartans de blat collit el juliol de 1611, del qual han eixit 5 quarteres de porqueries i brutícia)	95,366 llevats tots gastos	Francesc Aguilar, negociant de Tortosa i pesador del pes de la farina de dita ciutat	–
Ramos? Hamos?	Tivenys	Corralet	Lloguer 0,20	Pere Joan Vilanova	–
Recanet, Antoni	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 4,50	Pasqual Franc, pagès de Tortosa	Francesc Eroles paga 8,15 lliures en concepte de segona paga.
	–	Hort	Arrendament 10	Cristòfer Calvet	
	Horta de Pimpi	Fulla de l'Horta de Pimpi	16,30	Francesc Eroles, teixidor de lli	

* Segons la informació del dr Pere Joan Hortolà d'octubre-novembre de 1612, és fill de la vídua d'Anton Navarro. Viu a Reus o a Vilaseca del Camp de Tarragona però es passeja i juga públicament, també a Benifallet. Diu que si el volen tornar a expulsar, abans d'embarcar de nou es posarà entre els bandolers.

** Segons la informació del doctor Pere Joan Hortolà, els germans Pino de Vilanova de Tortosa s'han quedat i compren carn de porc a la carnisseria.

Noms dels moriscos «expellits» i de les partides de moriscos quedades desertes	Lloc	Béns mobles (en lliures quan és possible)	Renda en lliures	A qui es lloga o de qui cobra l'administració de la batllia de Tortosa	Observacions
Restrany, Jeroni	Aldover	Censal	Pensió 3	Francina Gabriela i Joan Vives marit seu usufructuari	–
		Censal	Pensió 3	Elisabet, vídua de Pere Granera	
Restrany, Joan	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 4	Jaume de la Serra, pagès	–
Restrany, Jeroni, pubill de Jerònima, curador Lluís Garret*	Vilanova de Tortosa	Censal	Pensió 4	Francesc Peris. Abans pagava la pensió Antoni Torres, pagès de Tortosa	L'origen del censal de pensió 4 lliures és per la compra d'un olivar feta per Antoni Torres pagès de Tortosa al pubill Restrany.
		Censal	Pensió 7,50	Esteve Curtó, menor	Curtó ha pagat 15,65 lliures, suposo que pensions endarrerides.
		Fulla de tres moreres mitjaneres	Venda [0,90+0,525 =1,425?]	Tomàs Boteller, pagès	La morerera pertany a dues moreres del pubill Restrany. La venda es féu conjuntament amb les fulles de morera d'una tercera morera pertanyent a un Boixí (vegeu Boixí). Fou venuda al més donant precedint amortització de tres candeles.
Partida del Trenc, terme de Tortosa	Vinya	Arrendament 7,25	Jaume Avinyó, corder de Tortosa	L'arrendament de la vinya és per sis anys. De l'arrendament de la vinya es fa la paga d'una part de la paga de Sant Miquel de setembre: 2,75.	
Rodríguez, Maria	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 3	Isabel Romeva	–

* Segons la informació del doctor Pere Joan Hortolà, un Jeroni Restrany de Tortosa de 14 a 15 anys volgué embarcar-se amb la seva àvia. Mentre les dones embarcades li deien que embarqués, a la força el seu oncle Esteve Curtó i el seu padrí Enric de Garret el van treure de la barca. Ell volia, de totes totes, marxar amb la seva àvia la vídua Garreta. Curtó i Garret li deien que embarcar-se era perdre's i ser moro. Segons el document d'Albanell, el curador era Lluís Garret; segons l'enquesta d'Hortolà, Enric de Garret.

Roget, Miquel	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 2,30	Miquel Joan Vela, pagès de Tortosa	En descàrrec dels deutoris, Antoni Fontanet ha pagat 2,50 lliures. Un dels deutoris és de Pere Vineyma. La fulla de morera s'ha venut al més donant amb amortització de tres candeles
		2 deutoris	5,50	Antoni Fontanet, pagès hostaler de Xerta	
		Fulla d'una morera	0,525	Lluc Mascarell, pagès de Tortosa	
Saragossí, Lluís	Tivenys	Casa	Lloguer 1,20	[Miquel] Estopinac	–
Saragossí, Miquel	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 3,30	Miquel Vinyals, pagès	–
		Casa amb un pati amb moreres	Lloguer 5	Doctor Nicolau Enveja	
		Fulla de moreres	Arrendament 28,10	Doctor Nicolau Enveja	
Saragossí, Pere*	–	Casa	2	Esperança Bassa, vídua	–
Sastre, Agustí?	–	Censal	Pensió 1,125	Francina Curtó, vídua	–
Tivenys	–	Restitució secreta de dues càrregues de llenya d'olivera dels arbres de sa majestat a raó de 0,15 lliures càrrega	0,30	Reverend rector de la vila de Tivenys	
Tivenys	–	Lloguer establert per un any	0,30 [en descàrrec]	Miquel Calvet, pagès de la vila de Tivenys. Enquestat	–
Tivenys	–	Restitució de 4 càrregues de llenya d'olivera que s'havia pres dels olivars de sa Magestat	0,20	Pere Figueres de Tivenys	–
Tivenys	–	Cimals de llenya perduda	1	Tomàs Figueres, pagès de Tivenys	Andreu Tort, veguer de Tivenys, ven els cimals a Tomàs Figueres.

* Segons la informació del doctor Pere Joan Hortolà, Pere Saragossí morisco alcaid de Vilanova de Tortosa comprava porc a la carnisseria.

Noms dels moriscos «expellits» i de les partides de moriscos quedades desertes	Lloc	Béns mobles (en lliures quan és possible)	Renda en lliures	A qui es lloga o de qui cobra l'administració de la batllia de Tortosa	Observacions
Tivenys	–	Llenya que lo vent ha llansada des de Berrugat terme de Tivenys fins a Tormos de dit terme	1,058	Jeroni Torres, pagès d'Andust	–
Tivenys, Moriscos del terme de	Des dels Tormos en amunt devers dit lloc fins al Coll de Som	Fulla comprada el 1611 de les moreres de les heretats dels moriscos expel·lits del terme de Tivenys	130 [–6–19,50= 104,50]	Andreu Tort, pagès de Tivenys, avui veguer de dita vila	Rellevades de dites 130 lliures 6 lliures tocant a Joan Vineyma cristià nou restituit i 19,50 lliures per la paga de sant Joan de la fulla de 4 heretats de la vídua Navarro en el terme de Benifallet de preu 39 lliures.
Tivenys, Moriscos expel·lits del terme de Tivenys	Tivenys	Figues i altres fruites de les heretats dels dits a collir per tot lo present any	7	Miquel Estopinac	Venda feta per Galceran Albanell segons relació d'Andreu Tort veguer de Tivenys. «Se són axí venudes per evitar alguns inconvenients d'encontres en dita vila i ser d'aqueix valor o poc més».
Tivenys i Benifallet, termes de	–	62 cànters d'oli	77,50	Blai Pujol, sabater de Tortosa. Consta que Galceran Albanell n'hi ha fet àpoca	A raó de 1,25 lliures / cànter venut a l'encant públic al més donant el 29-II-1612. Junt amb d'altres, són 330 cànters d'oli que Andreu Tort pagès de Tivenys ha de pagar a Carnestoltes i Pasqua de 1612 per diverses compres fruits penjant que ha fet del terme de Tivenys.
Vedell, Miquel	Vilanova de Tortosa Remolins	Casa	Lloguer 5	Baltassar Serra	–
Vilanova de Tortosa, comú dels moriscos	–	3 moreres mitjaneres i 1 xica	Venda: 2,875	Mestre Jaume Arnau	Venudes a l'encant públic amb amortització de tres candeles per mitjà de mestre Tomàs corredor.

Vineyma Agustí de Lluís,
dit lo Pulido
[Lo Polidor?]*
(*Continua a la pàgina
següent*)

Vilanova
de Tortosa

Casa	Lloguer 7,40	Bartomeu Prats que té rellogat a Jaume Labau
Casa davant lo General prop del pont	Lloguer [11,50]	Francesc?/Guillem? Pallarès, seller
Casa	Lloguer 3,40	Bernat Andrés per ma de Pau Polo, sabater
Casa	Lloguer 1,80	Antoni Ferrer, pagès
Corral	Lloguer 1	Joan Curtó, torner
Censal [80]	Pensió 6	Nicolau Aragonès, pagès de Tortosa
Censal 80 lliures	Pensió 6 (7,5%)	Pere Ferrer, pagès de l'Illa
Censal: 400 lliures	Pensió 30 (7,5%)	Bartomeu Camps, jurat de la vila de Caseres per dita universitat
Censal: 200 lliures	Pensió 15 (7,5%)	Bartomeu Camps, jurat de la vila de Caseres per dita universitat
Censal [88]	Pensió 6,60	Pere Valls
Debitori	13,20 de descàrrec	Joan Espuny, pagès de Tortosa
Debitori: 37,60	8 de descàrrec	Francesc Tiroli? o Tirbi?, pagès de Tortosa
Debitori: 46,80 (1606)	En part i paga 3	Tomàs Figueres major, de Tivenys
Hort amb casa quartà, moreres i altres arbres	Arrendament 23	Pere Remull o Renull, pagès de Tortosa

Per la casa de davant del General prop del pont, Francesc Pallarès ha pagat una entrada de 15,75 lliures.

El censal de 80 lliures va ser emès el 1606 per Vineyma i el 4 de juny de 1610 en féu donació a l'església de Sant Jaume de Tortosa, és a dir a la parroquial de la Vilanova de Tortosa.

El censal de 400 lliures fou fet el 21-08-1607 i el de 200 lliures el 8-08-1608 a favor dels jurats i universitat de Caseres, els quals paguen les pensions de 1610 i 1611 (total 90 lliures).

De l'arrendament amb sènia, Pere Ardevol paga 11 lliures en dos temps (6+5 lliures). El matxo que paga Francesc Tiroli fou venut el juny del 1610 per 37,50 lliures.

El matxo que paga Joan Berga fou de preu 20,60 lliures.

* Segons la informació del doctor Pere Joan Hortolà, la mare d'Agustí Vineyma, dit «lo Polido» ja embarcada deia que els moriscos que es quedaven no eren pas millors que els expulsats, per tal com Montserrat Curtó fill d'Esteve, morisc de Vilanova de Tortosa, que s'havia quedat i que ella coneixia prou bé, «era tan ruyn y más ruhín que los que se embarcavan». La mateixa informació explica que Agustí Vineyma de Tortosa dit el calderer (tal vegada és el mateix?) anava a missa.

Noms dels moriscos «expellits» i de les partides de moriscos quedades desertes		Lloc	Béns mobles (en lliures quan és possible)	Renda en lliures	A qui es lloga o de qui cobra l'administració de la batllia de Tortosa	Observacions
Vineyma Agustí de Lluís, dit lo Pulido [Lo Polidor?] (Continuació)			Hort amb casa, sènia i moreres	Arrendament 23	Mestre Pere Ardevol, corder de Tortosa	
			Matxo	14 en part i paga	Francesc Tiroli, pagès de Tortosa	
			Matxo	5 en descàrrec	Antoni Barberà, pagès	
			Matxo	6 pel que resta	Joan Berga, pagès	
Vineyma, Agustí de Lluís, torner de Tortosa. Tal vegada és també el dit «lo Pulido» [lo Polidor?]	Tivenys	Casa	Lloguer 1,80	Miquel Sala, sastre de Tivenys	–	
Vineyma, Francesc, albadaner	Aldover	Casa	Lloguer 1,80	Esteve Pons, pagès d'Aldover	–	
Vineyma, Francesc	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 6	Francesca Montfort vídua	Francesca Montfort és una rellogada de Joan Vineyma, ferrer, el qual paga el lloguer que li ha pagat la rellogada.	
Vineyma, Joan, «dit lo Camarer»	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 3,70	Joan Mantaulo, pagès	–	
		Casa	Lloguer 1	Lluís Pino, torner de Tortosa		
		Casa	Lloguer 2	Cosme Llaura, pagès		
		Casa	Lloguer 2	Lluís Picó, torner		
		Debitori	?	Andreu Soc, pagès de Tortosa		
	Fora lo Pont	Unes soques d'olives en arbres de les heretats	0,50	Andreu Soc, pagès de Tortosa		

Vineyma, Joan, cristià nou restituit*	Tivenys	Fulla de l'heretat	6	Andreu Tort, pagès de Tivenys, avui veguer de la vila	Se li restitueixen les 6 lliures del compte de la fulla de morera dels moriscos del terme de Tivenys ja venuda.
Vineyma, Lluís, «dit la Piula»	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 3	Joan Xamenot, pagès	L'oli és comprat per Joan Eixeric a 1,25 lliures / cànter, per la qual cosa sembla que hi haurien hagut un total de 75 cànters.
		Casa	Lloguer 2,20	Domingo Heredia, pagès	
	Aldover	Garrofes fruit penjant en les heretats	3,666	Joan Eixeric, de Xerta	Veure també la venda de fulles de morera de Joan Garret.
	42 cànters d'oli de les olives fruit penjant	52,50	Joan Eixeric, de Xerta		
Vineyma, Mateu (no obstant ésser dit Vineyma restat, diu el document d'Albanell)**	–	Debitori de 36 lliures	8,50 en descàrrec+ 2,50 la resta	Miquel Ciurana, pagès de Tortosa consta ho paga a Galceran Albanell no obstant ésser dit Vineyma restat	Se li restitueixen les 6 lliures del compte de la fulla de morera dels moriscos del terme de Tivenys ja venuda.
Vineyma, Miquel	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer de paraula 2	Adrià Bardaixí	Abans la tenia llogada Gregori Massip, nunci de la batllia i consta haver pagat 1,20 lliures.
Vineyma, Pere	Vilanova de Tortosa	Casa	Lloguer 4,20	Jeroni Cervera, pagès	Veure també debitoris de Miquel Roget.
Vimpessol	[A les afores de Tortosa]***	Palla d'ordi i blat de sa majestat	40,55	Pasqual Fontanet i Andreu Soc, pagesos de Tortosa, experts anomenats per Galceran Albanell per a quartejar i recollir los blats i grans de sa majestat amb crida pública	L'una venuda a 0,70 barsina =35,65, l'altra a 0,75 barsina = 4,90. La palla procedeix de les grans batudes el juny i juliol de 1611 en les eres fora del portal de Vimpessol. Venuda amb crida pública.

* Segons Pere Joan Hortolà, hi ha un Joan Vineyma fuster d'Aldover al qual se l'ha vist menjar porc.

** Segons la informació del doctor Pere Joan Hortolà, Mateu i Joan Vineyma, pare i fill albeïters (menescals) de Tortosa, es van quedar i a casa seva es menjava porc i es bevia vi. Amb tot, segons la mateixa informació la dona de Mateu Vineyma, Lluïsa, va decidir deixar marit i fill i no es volgué quedar. Preferia anar-se'n a l'Àfrica amb els moros, els seus, que quedar-se amb el marit i el fill. Res valgueren els esforços de la Generalitat local, a instàncies del marit i el fill, per tal que es quedés.

*** Segons Joan Coromines, fou el nom d'un portal de la muralla.

Noms dels moriscos «expellits» i de les partides de moriscos quedades desertes	Lloc	Béns mobles (en lliures quan és possible)	Renda en lliures	A qui es lloga o de qui cobra l'administració de la batllia de Tortosa	Observacions
-	-	Casa	Lloguer 7,80	Onofre Matxí, pagès de Tortosa	-
-	-	Censal	Pensió 5,325	Mateu Alexandre, pagès d'Aldover fill i hereu de Nicolau Alexandre	-
-	-	Censal	Pensió 2,166	Esteve Curtó, menor	En descàrrec de pensions de censal que deu.
-	-	Censal	Pensió 3	Francesca Gabriela, muller de Joan Vives, ramader succeint a Gabriela, sa mare	-
-	-	Censal	Pensió 5,975	Ramon Caixí, pagès de Tortosa	Es paga 3,812+0,187. Es paga per mà de Lluís Gasset.
-	-	Debitori	6,10+6+8,50 +2,162	Cristòfer Cid, pagès de Tortosa, per mà de Pere Aragonès, pagès	En descàrrec del mateix debitori.
-	-	-	2,50	Miquel Ciurana, pagès de Tortosa	En descàrrec.
-	-	-	0,25	-	En descàrrec.
-	-	-	1,225	Toni Vilanova	En descàrrec de la paga de setembre de 1612.
-	-	-	1,679	Montserrat Bonfill	A compliment de 10 lliures.
-	-	1 càrrega de llenya d'oliveres de cimels caiguts de les oliveres de sa majestat+ordi 1/4 part tocant a sa majestat per a farratge segat en un trosset de terra a terratge	0,15 (llenya) +0,05 (ordi)=0,20	Esteve Balges, hortolà de Tortosa per mà d'Andreu Soc	-

-	-	Llenya de cimals de garrofers caiguts	0,125	Per mà d' Andreu Soc, pagès i forner de Tortosa	-
-	-	12 càrregues de llenya perduda	1,20	Andreu Soc, per mà de Miravall	-
-	-	6 quarteroles de porqueries de blat del que s'és collit a l'era de sa Majestat	0,90	-	(que són cada quarterola 3 quartans) garbellat en la llotja de Tortosa per a fer-ne farina i vendre-la a raó de 3 sous quarterola [0,15 quarterola].
-	-	3,5 quarteres de porqueries de blat	2,10	-	Les quarteres són portades a moldre i venudes en farina a raó de 0,60 / quartera. Les 2,10 lliures són el compliment de 5 quarteres que han eixit de dits blats. La quartera i mitja que falta està atràs anotada.
-	-	24,50 quarteres d'ordi collit el juliol passat	19,80	Pere Berenguer, pagès; T. Eixerçia, pagès; Antoni Botarell, estevaner; Joan Gastalt traginer i d'altres	Venudes a raó de 0,80 quartera.
-	-	16 quarteres d'ordi mesclat amb civada o altres llavors	1,60	Joan Gastalt, traginer	A raó de 0,10 / quartera [sembla que cal pagar-ne més: 9,60 a compliment de més quantitats].
-	-	Garrofes	Arrendament 2,50	Jaume Magraner, pagès	En descàrrec paga de Nadal 1612.
-	-	Garrofes	Arrendament 4,55	Jaume Valls, calceter	En descàrrec de la paga de Nadal de 1612.
-	-	Garrofes fruit penjant	36	Mestre Pere Valls, obrer de vila; mestre Jaume Valls, calceter son germà; Joan Prades i Jaume Solà, pagès	Es paguen a compliment diverses quantitats: 4,70+ 4,50+4,525+0,141. La participació és a parts iguals. En descàrrec de Nadal de 1612.
-	-	Garrofes	1,583	Jaume Magraner	En descàrrec de la paga de Nadal de 1612.
-	-	Garrofes	3,266	Don Francesc Montsuar per mà de Pasqual Fontanet, pagès	En descàrrec d'una compra de garrofes. Sembla com si Fontanet també participés de la compra.

Noms dels moriscos «expellits» i de les partides de moriscos quedades desertes	Lloc	Béns mobles (en lliures quan és possible)	Renda en lliures	A qui es lloga o de qui cobra l'administració de la batllia de Tortosa	Observacions
–	–	Garrofes	8,266	Pere Pau Sorolla i Miquel Sorolla, germans	Compra de 20 d'agost de 1612. Se'n paguen 3,016 a compliment.
–	–	Fulla de morera	Arrendament 12	Reverend m ^o Mateu Miravall	Mateu Miravall paga 6 lliures per la paga de Sant Joan de juny.
–	–	Fulla de morera	2	Jeroni Vendejo?	–
–	–	Oli	6	Gabriel Vidal, pagès	Gabriel Vidal paga 3 lliures en descàrrec de la paga de Nadal de 1612.
–	–	Oli fruit penjant	6,25	Gabriel Vidal, pagès	Gabriel Vidal paga 3,25 lliures a compliment de la paga de Nadal de 1612. No sembla que sigui la mateixa partida d'oli de la casella anterior.
–	–	268 cànters d'oli	335	Francesc Casals, negociant. Consta que la venda li ha estat feta per Galceran Albanell el 29 de febrer de 1612	Venuts a l'encant públic al més donant a raó de 1,25 lliures / cànter el 29 de febrer de 1612, precedint relació de dos experts del preu corrent i per ser més útil vendre en els llocs d'on és l'oli que portar-lo a d'altres llocs.
–	–	59 cànters d'oli	73,75	Miquel Estopinac, pagès de Tivenys i Joan Eixeric de Xerta	Venuts a l'encant públic al més donant: Miquel Alberni velluter ha actuat en nom d'Estopinac i d'Eixeric. Estopinac s'ha quedat 26 cànters i Eixeric, 33 cànters. Època de Galceran Albanell.
–	–	4 cànters d'oli	5	Miquel Estopinac	15-IX-1611, a raó de 1,25 lliures /cànter.
–	–	18 cànters d'oli	22,50	Felip Lleó	A raó d'1,25 lliures / cànter per compra feta de l'oli fruit penjant de l'heretat el 1611 a pagar a Carnestoltes.
–	–	2,50 cànters d'oli	3,125	Pere Rullo, torner	D'unes olives que es compraren d'una hisenda.